

Erasmus+

EDINA

steunpunt
diversiteit
& leren

GHENT
UNIVERSITY

MEERTALIGHEID OP SCHOOL EN IN DE KLAS

Hoe omgaan met de talige diversiteit op school en in de klas: een continuüm

Nikolaas Mergan – mergannikolaas@gmail.com

Maxime Van Raemdonck - maxime.vanraemdonck@ugent.be

Steunpunt Diversiteit & Leren (UGent)

Sint-Hubertusstraat 8, 9000 Gent

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Introductievideo	3
Vier profielen: een continuüm	4
Verbieden	5
Tool 1 – Kennisclip	6
Tool 2 – Stellingenspel	7
Tolereren	16
Tool 3 – Stappenplan ‘taalafspraken opstellen’	17
Tool 4 – Checklist ‘meertalige les’	20
Exploreren	23
Tool 5 – Talenpaspoort	24
Tool 6 – Werkvormen FML	37
Benutten	51
Tool 7 – Oefening: FML in jouw les	52
Tool 8 – Bingo FML	56
Afsluiter	58
Meer weten?	59
Websites	59
Meertaligheid	59
Taalverwerving	60
Gebruik van de T1 in de klas: voordelen	60
Talensensibilisering	60
Functioneel Meertalig Leren	61
Bibliografie	62

Voorwoord

In veel landen en gebieden zorgen wereldwijde mobiliteit en migratie voor een meer diverse samenleving, dit zie je ook in Vlaanderen. Deze verschuiving in de bevolking weerspiegelt zich uiteindelijk ook in het onderwijslandschap. Leerlingen hebben een grote diversiteit op vlak van etniciteit, talenten, overtuigingen én talen. Als leerkracht secundair onderwijs is het vaak een uitdaging om om te leren gaan met deze aanwezige diversiteit.

Het is vanuit deze uitdaging dat dit pakketje tot stand kwam. Het doel hiervan is namelijk om jou als leerkracht secundair onderwijs – of je nu nog studeert, net in het leerkrachtenberoep bent gestapt of al jaren ervaring hebt – te ondersteunen in dit leerproces bij **het leren omgaan met de talige diversiteit** in jouw klas en school. Dit trachten we te doen aan de hand van verschillende tools, waarbij we je bijvoorbeeld uitdagen om na te denken over jouw overtuiging over het gebruik van de thuistaal op school of in de klas. Zo zetten we je in een andere tool aan om met kleine stapjes jouw meertalige leerlingen hun thuistaal op een functionele manier te laten inzetten om te komen tot leren van én in het Nederlands.

In dit pakketje kan je bijgevolg acht verschillende tools vinden, die jou als leerkracht kunnen helpen in dit leerproces. Ze komen in verschillende vormen (bv. een kennisclip, stellingenspel, werkvormenfiches, bingo etc.) en zijn verdeeld over vier profielen¹.

¹ Voor een verdere uitleg over deze vier profielen, zie de introductievideo op de volgende pagina of de korte omschrijving in dit pakketje.

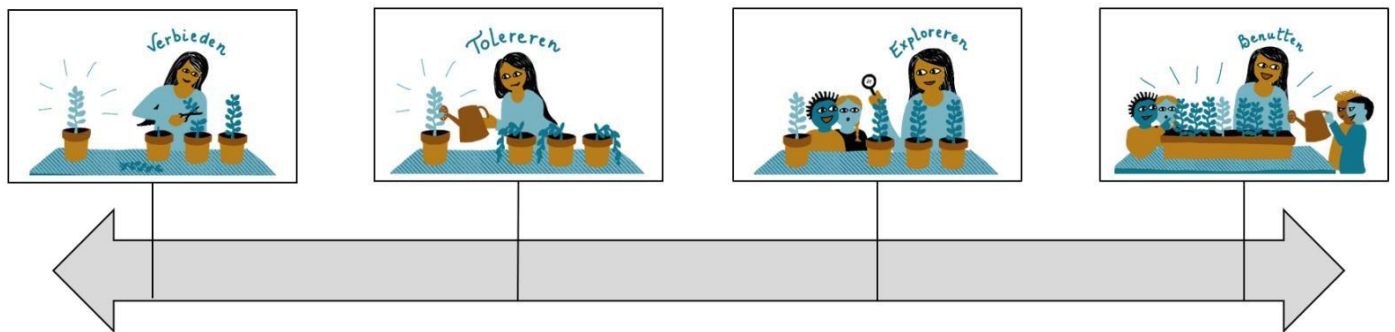
Introductievideo

Via de onderstaande QR-code kom je terecht op een webpagina waarop je kan luisteren naar een **inleidende video** over dit pakketje. In deze video (duur: 12:38) zullen we het onder andere hebben over de aanzet, het continuüm en de vier profielen en de acht tools die je kan vinden in dit pakketje. Hieronder vind je een tijdsaanduiding van wanneer deze elementen aan bod komen.

• De aanzet	00:40
• Het continuüm: vier profielen	03:04
• De tools	07:25

Vier profielen: een continuüm

Het fundament van dit pakketje is een **continuüm met betrekking tot de openheid ten opzichte van de meertaligheid op school en in de klas**.

Dit continuüm geeft aan de hand van **vier profielen** aan hoe je als leerkracht staat tegenover de talige diversiteit op school en in de klas. De profielen zijn als volgt, van links naar rechts:

- [Verbieden](#)
- [Tolereren](#)
- [Exploreren](#)
- [Benutten](#)

Doordat deze zich op een continuüm bevinden, is het mogelijk om je als leerkracht te bewegen tussen deze vier profielen. Het kan dus ook voorvallen dat je je tijdens je leerproces tussen twee profielen bevindt.

Daarbij is het ook belangrijk om deze vier profielen niet te aanzien als vier afgebakende gehelen. Het kan immers zijn dat je als leerkracht toestaat dat je leerlingen eens kort aan elkaar iets uitleggen in hun thuistaal ('benutten'), maar dat je voor de rest vereist dat ze zoveel mogelijk Nederlands praten in jouw les tijdens formele en informele momenten ('tolereren').

Voor een verdere beschrijving² van elke profiel verwijzen we je door naar het profiel zelf.

² Deze beschrijving is telkens gebaseerd op:

Brussel Vol Taal. (s.d.). *Talige diversiteit op school - Hoe staan de leerkrachten in onze school tegenover de talige diversiteit?* https://www.brusselvoltaal.be/sites/brusselvoltaal/files/2020-12/201012_OCB_TAAALVAARDIG_finaal.pdf

Op de tafel bij de leerkracht staan er verschillende plantjes tentoongesteld. Ze besluit echter om het linkse plantje te onderhouden en te laten floreren, terwijl ze de andere afknijpt en dus verhindert om te groeien.

Onder '**verbieden**' vallen de leerkrachten die de talige diversiteit negeren en bijgevolg het eentalige beleid volgen dat is opgesteld door de Vlaamse overheid – en dus ook misschien door de school. Ze schuiven het Nederlands naar voren als de enige toegelaten taal op school en in de klas en weren de thuistaal van leerlingen uit het school- en klasgebeuren. Ze geven ook vaak opmerkingen en soms zelfs sancties indien ze iemand hun thuistaal horen spreken.

Voor dit profiel werden er twee tools ontwikkeld, een **kennisclip** en **stellingenspel**. Echter, neem ook zeker eens een kijkje naar de tools bij de overige profielen. Ook voor de andere profielen kan het een meerwaarde zijn om de tools die onder dit profiel behoren eens door te nemen en te nuttigen.

a) [Tool 1 – Kennisclip](#)

In deze kennisclip zal je tal van informatie vergaren rond het thema 'meertaligheid', zoals: het concept meertaligheid, het taalverwervingsproces van meertalige leerlingen, de cognitieve en niet-cognitieve voordelen die al je leerlingen ervaren indien ze hun talige repertoires ten volste mogen benutten in je klas etc.

b) [Tool 2 – Stellingenspel](#)

Bij het stellingenspel krijg je tal van stellingen voorgeschoteld die je kan uitknippen en samenbundelen om zo te komen tot een stapel steekkaarten. Op de achterkant staat ook telkens een korte toelichting over de desbetreffende stelling, wat kan dienen als extra denkvoer, maar ook soms een verwijzing naar een bepaalde publicatie.

Tool 1 – Kennisclip

Via de onderstaande QR-code kom je terecht op een webpagina waarop je kan luisteren naar een **kennisclip**. Het doel van deze kennisclip (duur: 23:56) is om je informatie te verschaffen over enkele onderwerpen die gelinkt zijn aan het thema 'meertaligheid op school en in de klas'. Op deze manier willen we je een duwtje in de rug geven om je open te stellen voor de talige en culturele diversiteit van jouw leerlingen alsook om deze – in een latere fase – in te zetten als didactisch kapitaal in jouw eigen klaspraktijk.

Hieronder vind je een weergave van de onderwerpen die aan bod zullen komen alsook een tijdsaanduiding van wanneer het onderwerp aan bod komt.

• Meertaligheid	01:14
• De taalwet in Vlaanderen	03:45
• Taalverwerving	05:59
• Het gebruik van de thuistaal op school en in de klas	13:14
• Functioneel Meertalig Leren	20:28

Tool 2 – Stellingenspel

Inleiding

Meertaligheid is een realiteit. In feite kan je ook stellen dat ieder van ons meertalig is. Zo beschikken we elk namelijk over verschillende talige repertoires die we flexibel inzetten naargelang de (sociale) context. Zo zal een persoon uit Aalst tijdens carnaval in het Oilsjters, het plaatselijk dialect, spreken, maar wanneer deze als leerkracht voor de klas staat, zal deze misschien beroep doen op het Standaardnederlands of de tussentaal.

Echter, meertaligheid wordt in het onderwijslandschap vaak aanzien als iets dat louter betrekking heeft op anderstalige jongeren. Daarbij maken scholen alsook de Vlaamse overheid vaak een onderscheid tussen prestigieuze talen (bv. Frans, Engels, Spaans en Duits) en minder prestigieuze talen (bv. Urdu, Swahili, Pashtu en Oekraïens). Terwijl de meertaligheid van deze prestigieuze talen wordt gepromoot op school – en breder, wordt de meertaligheid van deze minder prestigieuze talen niet tot weinig gepromoot en kunnen deze meertalige leerlingen soms zelfs gesanctioneerd worden voor het gebruik van hun thuistaal. Dit doordat de wijdverspreide assumptie bestaat dat het gebruik van de thuis- of moedertaal op school de taalverwerving in het Nederlands in de weg staat. Zo bestaan er nog tal van assumpties die vaak als waarheid worden aangenomen.

Tool

Met behulp van deze tool, een **stellingenspel**, willen wij jou als leerkracht aanzetten om samen met jouw (vak)collega's in gesprek te gaan over het thema 'meertaligheid op school en in de klas'. Wat zijn jullie overtuigingen en beweegredenen? Hoe staan jullie tegenover de plaats van talen in het onderwijs? Staat volgens jou de ontwikkeling van de thuistaal de taalverwerving in het Nederlands in de weg? Denk, deel en ontdek want het is door over dit thema in interactie te treden met je collega's, dat je de eerste stap zet richting het omgaan met de aanwezige talige diversiteit.

Het stellingenspel bestaat uit een resem aan stellingen³ die je kan uitknippen en samenbundelen om zo te komen tot een stapel steekkaarten. Op de achterkant van elke stelling vind je een korte toelichting over de desbetreffende stelling. Hier en daar zal je ook een verwijzing vinden naar een (populaire) publicatie voor meer informatie.

Je kan de stellingen ook via andere methodieken behandelen. Zo kan je één van de volgende varianten inzetten:

- Laat je collega's na het (voor)lezen van de stelling een standpunt innemen (bv. zie *bijlage 1*) om zo een duidelijk overzicht te krijgen, wat kan dienen als start van het gesprek. Je kan dit ook breder trekken, waarbij je de stellingen projecteert en de schaal – en standpuntinname – visualiseert door deze te leggen in verschillende hoeken van de ruimte.
- Werk aan de hand van de werkvorm 'gesprek met een open stoel'. Laat je collega's zitten in een kring, maar laat één of twee stoelen vrij. De bedoeling hierbij is dat de mensen in de kring met elkaar in gesprek treden over de stelling, terwijl mensen buiten de cirkel de kans krijgen om te observeren en mee na te denken. Wanneer ze willen mogen ze zich bijgevolg in de interactie voegen door zich op een open stoel te zetten.

³ De stellingen zijn gebaseerd op een [recent wetenschappelijk onderzoek](#), een onderzoek naar de talige overtuigingen van student-leerkrachten naar aanleiding van een stageopdracht en een [vragenlijst voor onderwijsprofessionals](#).

Verwijzingen

- (1) De Backer F., Slembrouck S., Van Avermaet P. (2020) Language Passports: The Multilayered Linguistic Repertoires of Multilingual Pupils in Flanders, Belgium. In: Brunn S., Kehrein R. (eds) Handbook of the Changing World Language Map. Springer, Cham.
https://doi.org/10.1007/978-3-030-02438-3_161
- (2) Onderwijscentrum Gent. (z.d.). *Functioneel meertalig leren in het secundair onderwijs*. Stad Gent. <https://stad.gent/nl/onderwijscentrum-gent/meertaligheid-en-talensensibilisering/functioneel-meertalig-leren-het-secundair-onderwijs>
- (3) Cummins, J. (1981). Empirical and Theoretical Underpinnings of Bilingual Education. *The Journal of Education*, 163(1), 16–29. <http://www.jstor.org/stable/42772934>
- (4) Celeste, L., Baysu, G., Phalet, K., Meeussen, L., & Kende, J. (2019). Can School Diversity Policies Reduce Belonging and Achievement Gaps Between Minority and Majority Youth? Multiculturalism, Colorblindness, and Assimilationism Assessed. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 45(11), 1603–1618. <https://doi.org/10.1177/0146167219838577>
- (5) Grommen, S. (2019, 14 mei). *Onderzoek toont aan: scholen met oog voor diversiteit doen prestatiekloof tussen leerlingen krimpen*. VRT NWS.
https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2019/05/13/onderzoek-diversiteit-en-schoolprestaties/?fbclid=IwAR2HkXzrTebTuijZ_Y9_01n4KbCmGjtdjH2jxjLAPQpIWO73bkD60iecEsA
- (6) Cummins, J. (2001). Bilingual Children’s Mother Tongue: Why Is It Important for Education? Jim Cummins University of Toronto. *Sprogforum*, 7(19), 15–20.
<http://www.iteachilearn.com/cummins/mother.htm>
- (7) Van Praag, L., Agirdag, O., Van Avermaet, P., & Van Houtte, M. (2017). De meerwaarde van de thuistalen van leerlingen in praktijk omgezet : het Validiv-project in het kort. In O. Agirdag & E.-R. Kambel (Eds.), *Meertaligheid en onderwijs : Nederlands plus* (pp. 66–78). Amsterdam: Boom Uitgevers. <https://core.ac.uk/download/pdf/157815214.pdf>
- (8) Meertaligheid.be. (s.d.). *Talensensibilisering*.
<https://meertaligheid.be/assets/pdf/talensensibilisering.pdf>
- (9) Vernimmen, J. (2021). “Streektaal is onderwijstaal”: de ruimte voor thuis- of moedertalen op school in het licht van de taalwetgeving en de grondwettelijke taalvrijheid. *Tijdschrift voor Onderwijsrecht en Onderwijsbeleid*, 5, 468–479.

Stellingen (1-5)

Leerlingen met een migratieachtergrond spreken thuis enkel – of voornamelijk – hun moedertaal.

Meertalige leerlingen mogen een andere taal spreken dan het Nederlands tijdens formele leermomenten: bij een groepsopdracht, wanneer een leerling uitleg geeft in een andere taal aan een medeleerling die iets niet begrijpt etc.

Wanneer leerlingen op school een andere taal dan het Nederlands spreken, zal dit een negatieve invloed hebben op hun taalverwerving van het Nederlands en bijgevolg ook op hun ontwikkeling en schoolsucces.

Kennis in de dominante taal in het onderwijs garandeert succes op school.

Leerlingen (en ouders) die een andere taal spreken dan de dominante taal moeten zo vroeg mogelijk ondergedompeld worden in het Nederlands.

Stellingen – ‘Hoe zit het nu echt?’ (1-5)

Integendeel, het is meer meerlagig, dynamisch en complex dan wordt aangenomen. Volgens onderzoek (1) spreken deze leerlingen het meest Nederlands met vrienden buiten de school, maar doen ze dit ook met broers of zussen en leerkrachten. Wanneer ze thuis met één familielid Nederlands praten, is de kans ook groter dat ze hiermee ook met andere familieleden spreken.

Het spreken van de thuis- of moedertaal tijdens formele leermomenten kan de meertalige leerling helpen om de leerinhoud (op een diepere manier) te verwerken. Door dit toe te laten laat je de leerlingen hun taal dus op een functionele manier inzetten om tot leren te komen, wat **Functioneel Meertalig Leren** wordt genoemd (2). Meer weten over dit concept? Volg de verwijzing!

Het taalverwervingsproces is een heel grillig en individueel proces. Bij meertalige leerlingen kan de taalverwerving via twee processen verlopen. Bij de **simultane meertaligheid** verwerft de leerling vanaf de geboorte meerdere talen simultaan. Over **successieve meertaligheid** is er sprake indien de leerling pas later een tweede taal verwerft. Hierbij treedt er transfer op doordat dit taalverwervingsproces van de tweede taal verder bouwt op de gemeenschappelijke kenmerken tussen de tweede taal en zijn of haar thuistaal. Verder gebeurt het wel eens dat meertalige leerlingen in een conversatie talen beginnen te vermengen, ook wel **translanguaging** genoemd. Dit wordt vaak aanzien als een gebrek aan controle over deze talen, hoewel dit een heel normaal verschijnsel is. Dit wijst er immers op dat de leerlingen hun taalmogelijkheden aan het verkennen zijn.

Een vroege taalverwerving van de tweede taal is belangrijk voor leerlingen hun ontwikkeling en schoolsucces. Dit betekent echter niet dat we alleen maar moeten inzetten op het gebruik van het Nederlands. Onderzoek (3) toont immers aan dat het ondersteunen van de eerste taal, en dus een hoge geletterdheid in deze taal, sterk positief correleert met de verwerving van de tweede taal. Jim Cummins (3) heeft het hierbij over het **ijsbergmodel**, waarbij de verschillende toppen van de ijsberg de talen representeren die de leerling spreekt. Hierbij is niet elke top even hoog, dit hangt onder andere af van het gebruik ervan. Onder deze ijsbergtoppen bevindt er zich echter een centraal kennisreservoir waarbij de input die de leerling krijgt bij het leren van een taal in dit reservoir terecht komt. Dit reservoir zorgt ervoor dat je bij het aanleren van een tweede taal verder bouwt op de fundamenteën van de eerste taal die al aanwezig zijn in dit kennisreservoir.

Hoewel het taalbadmodel een veel gebruikt model is in Vlaanderen, ontbreekt het aan onderzoek dat zich toespitst op de Vlaamse context dat deze onderdamping ondersteunt. Daarbij zet de Vlaamse overheid zich ook niet in voor experimentele programma's, terwijl het dat vroeger (bv. Het Foyer-project) wel deed. Daarbij toont recent Vlaams onderzoek (4;5) aan dat de prestatiekloof tussen leerlingen met een migratieachtergrond en Belgische leerlingen verkleint in scholen die een multicultureel beleid voeren. Dit wil zeggen dat deze scholen met een multicultureel beleid inzetten op activiteiten of lessen waarin de – o.a. culturele en talige – diversiteit aan bod komt. In scholen waar o.a. de thuistaal wordt geweerd, wordt deze prestatiekloof juist in stand gehouden. De onderzoekers geven aan dat het welbevinden van de leerlingen hier veel mee heeft te maken: de leerlingen zullen zich beter thuis en welkom voelen op de school, waardoor ze beter zullen presteren.

Stellingen (6-10)

Meertalige leerlingen mogen een andere taal dan het Nederlands spreken tijdens informele momenten op school en in de klas: op de speelplaats, in de wandelgangen, op excursie, tijdens leswisselingen, het afvegen van het bord etc.

De ouders van meertalige leerlingen moeten worden aangespoord om thuis zoveel mogelijk Nederlands te spreken.

Als leerkracht vind ik het belangrijk om aan talensensibilisering te doen in mijn eigen les(sen).

Als leerkracht vind ik het belangrijk om tijdens mijn les(sen) met de leerlingen in gesprek te gaan over hun culturele en talige achtergrond.

Als leerkracht vind ik het belangrijk om correctief en sanctionerend op te treden wanneer een meertalige leerling een andere taal dan het Nederlands spreekt.

Stellingen – ‘Hoe zit het nu echt?’ (6-10)

Indien je je meertalige leerlingen verhindert om tijdens informele momenten met elkaar te converseren in hun thuistaal, zullen ze het gevoel krijgen dat ze een stukje van hun identiteit moeten achterlaten aan de schoolpoort of zoals Jim Cummins (6) zegt: **“To reject a child’s language in the school is to reject the child”**. Bijgevolg zal dit geen gunstige effecten hebben op hun zelfvertrouwen (1). Daarbij kan het voor hen even een opluchting zijn om – indien ze wensen – even te converseren in de thuistaal. Verder bestaat de kans dat leerlingen die dezelfde taal spreken elkaar zullen opzoeken. Dit is volkomen normaal. Echter, leerlingen zullen vaak spontaan zelf overschakelen naar het Nederlands of een andere gemeenschappelijke taal, waardoor uitsluiting niet of nauwelijks aan de orde is (7).

Sommigen vinden dat meertalige leerlingen zoveel mogelijk Nederlands moeten spreken, zodat hun taalverwerving positief zal evolueren. Hierbij sporen ze ook soms de ouders aan om thuis in het Nederlands te praten. Dit kan zeker een meerwaarde zijn voor de meertalige leerling, maar enkel indien de opvoeders zelf een hoge geletterdheid hebben in het Nederlands. Hierdoor zullen de jongeren een rijke taalinput krijgen. Indien de opvoeders zelf de Nederlandse taal onvoldoende beheersen, kan dit juist een averechts effect hebben. Vergeet hierbij ook niet dat de opvoeders zelf mogen kiezen welke taal er thuis wordt gesproken, leg dit hen dus niet op. De thuisomgeving blijft voor alle jongeren vaak een veilige omgeving en voor meertalige leerlingen kan het juist even deugddoende zijn om na een volledige schooldag in het Nederlands thuis te komen en te kunnen communiceren in een taal waarmee ze zich op dat moment het meest op hun gemak voelen.

Talensensibilisering (8) houdt in dat je samen met je leerlingen andere talen en culturen gaat verkennen, erkennen en waarderen. Het doel is dus niet om bepaalde talen aan te leren, maar om bij je leerlingen een positieve houding tegenover andere talen en culturen – alsook hun eigen sociaal-culturele achtergrond – te ontwikkelen. Door in jouw lessen – op een klein- of grootschalige manier – aan talensensibilisering te doen, maak je jouw leerlingen sensitief voor de verschillende culturen en talen die er zijn in de wereld. Ook voor de meertalige leerlingen kan dit als zeer aangenaam worden ervaren. Op deze manier krijgen ze immers het gevoel dat zij als persoon welkom zijn in de klas en school.

Door met al je leerlingen, zowel ‘eentalig’ als meertalig, in gesprek te gaan over hun culturele en talige achtergrond, krijg je daarbij als leerkracht een beter zicht op de verschillende talige repertoires in jouw klas. Deze informatie kan je vervolgens gebruiken tijdens de voorbereiding van je instructie of oefeningen of spontaan tijdens het lesgebeuren. Daarbij zullen de leerlingen zich ook meer gewaardeerd voelen, doordat je op een expliciete manier interesse toont in hun cultuur en taal.

Indien je als leerkracht correctief en sanctionerend optreedt wanneer een meertalige leerling een andere taal dan het Nederlands spreekt, geef je impliciet aan dat de thuistaal van deze leerlingen niet aanvaard wordt op de school. Hierdoor is de kans klein dat de leerling zich gewaardeerd en geapprecieerd zal voelen op school, wat uiteindelijk een invloed zal hebben op tal van andere aspecten in zijn schoolgebeuren.

Stellingen (11-14)

Het ontwikkelen van de thuistaal van meertalige leerlingen is even belangrijk als het ontwikkelen van het Nederlands.

Het gebruik van de thuistaal van een leerling kan een krachtig hulpmiddel tot leren zijn.

De schoolbibliotheek zou boeken, tijdschriften etc. moeten hebben in de verschillende thuistalen van de leerlingen.

Elke leerkracht heeft de taak om bij te dragen aan een schoolbeleid dat aandacht heeft voor de talige diversiteit.

Stellingen – ‘Hoe zit het nu echt?’ (11-14)

Volgens het **ijsbergmodel** van Jim Cummins (3) bevat elke leerling over een centraal kennisreservoir waarin de input bij het leren van eender welke taal wordt opgeslagen. Wanneer een meertalige leerling vervolgens een tweede taal leert, bouwt deze verder op de fundamenteën van de eerste taal die al aanwezig zijn in dit kennisreservoir. Kortom, de geletterdheid in de eerste taal kan dienen als hefboom voor de verwerving van de tweede taal. Hierdoor is het dus belangrijk om de thuistaal van meertalige leerlingen niet te verloochenen.

Volgens het **ijsbergmodel** van Jim Cummins (3) kan de geletterdheid in de eerste taal dienen als een hefboom voor de verwerving van de tweede taal. Tijdens het klasgebeuren kan het voor meertalige leerlingen bijgevolg een enorme meerwaarde zijn indien zij hun thuistaal mogen inzetten om te komen tot leren, ook wel **Functioneel Meertalig Leren** (2) genoemd.

Meertaligheid wordt in het onderwijslandschap vaak aanzien als iets dat louter betrekking heeft op anderstalige jongeren. Daarbij maken scholen, maar ook de Vlaamse overheid, impliciet een onderscheid tussen **toonaangevende** (bv. Frans, Engels, Spaans en Duits) en **minder toonaangevende talen** (bv. Urdu, Swahili, Pashtu en Oekraïens). Als school kan je al een grote stap zetten richting het omgaan met die culturele en talige diversiteit door bv. de schoolbibliotheek te voorzien van een breed aanbod aan literatuur in verschillende talen. Bij het vullen van de bibliotheekrekken kan je ook gerust de ouders betrekken.

In Vlaanderen is de instructie- en doeltaal het Nederlands. De Vlaamse onderwijsministers verkiezen hierdoor het gebruik van het Nederlands in de school- en klascontext. Vele scholen adopteren bijgevolg dit **eentalige beleid** en creëren hierdoor geen ruimte voor (culturele) openheid (9). Als leerkracht kan je echter ervoor kiezen om een trekker te zijn voor het waarderen en inzetten van de talige repertoires van jouw meertalige leerlingen om zo *bottom-up* – indien nodig – een beweging op gang te brengen en te werken aan een meer **open en constructief talenbeleid**.

Bijlage 1

helemaal niet akkoord

--

niet akkoord

--

akkoord

--

helemaal akkoord

--

Op de tafel bij de leerkracht staan er verschillende plantjes tentoongesteld. Toch spendeert ze niet evenveel aandacht aan alle plantjes. Zo geeft ze water aan het linkse plantje en zorgt ze ervoor dat dit plantje groeit, terwijl ze de andere plantjes wel toestaat om te groeien, maar deze verder niet onderhoudt.

Bij 'tolereren' geef je geen opmerkingen of sancties als leerkracht en negeer of tolereer je dus het gebruik van de thuistaal, dit vooral bij informele momenten, zoals op de speelplaats, in de wandelgangen of op een excursie.

Voor dit profiel werden er twee tools ontwikkeld, een **stappenplan 'taalafspraken opstellen'** en een **checklist 'meertalige les'**. Echter, neem ook zeker eens een kijkje naar de tools bij de overige profielen. Ook voor de andere profielen kan het een meerwaarde zijn om de tools die onder dit profiel behoren eens door te nemen en te nuttigen.

a) [Tool 3 – Stappenplan 'taalafspraken opstellen'](#)

Dit stappenplan kan je als leerkracht gebruiken om aan het begin van het schooljaar samen met jouw leerlingen taalafspraken te maken rond het gebruik van hun talige repertoires tijdens zowel formele als informele momenten in jouw klas. Hierbij focussen we echter niet alleen op het maken van die taalafspraken, maar ook op het in gesprek treden met jouw leerlingen over hun culturele achtergrond en het in gesprek treden met jouw collega's en de ouders van jouw leerlingen.

b) [Tool 4 – Checklist](#)

Deze checklist, die je zowel tijdens de voorbereiding als na het geven van een les kan invullen, helpt je om te komen tot een doeltreffend klasmanagement. De checklist focust zich op de basiselementen controle, tempo, duidelijkheid en motivatie, maar bevat ook enkele items die betrekking hebben op de talige diversiteit van je leerlingen. Het is dus met andere woorden een checklist met een meertalige insteek.

Tool 3 – Stappenplan ‘taalafspraken opstellen’

Inleiding

Vlaams onderzoek⁴ toont aan dat wanneer je de thuistaal van je leerlingen toelaat op school, deze gesterkt zullen worden in hun zelfvertrouwen. Toch is het ook als leerkracht belangrijk om samen met je leerlingen bepaalde regels en afspraken te maken over het gebruik van de thuistaal in de klas. Het is daarbij ook zeer interessant om – vanuit de zelfdeterminatietheorie⁵ – jouw leerlingen ook de autonomie te geven om mee te overleggen en beslissen over deze taalafspraken.

Tool

Met deze **voorbeelden van taalafspraken** en het **stappenplan** willen we jou als leerkracht een houvast bieden bij het gezamenlijk opstellen van taalafspraken in jouw klas. Hoewel deze tool louter een voorbeeld en stappenplan inhoudt, is het ook aangeraden om voorafgaand aan dit gesprek met jouw leerlingen in interactie te treden over hun culturele – en dus ook talige – achtergrond.

Daarbij willen we je ook aansporen om in een verdere fase jouw medeleerkrachten te overtuigen om hetzelfde te doen in hun klas. Verder kan je ook – indien er een draagvlak is gecreëerd onder het leerkrachtenteam – in gesprek treden met andere schoolactoren om het talenbeleid eens onder de loep te nemen en – indien relevant – up te daten naar een **open en constructief talenbeleid**, waar het erkennen en waarderen van alle talen en taalvariëteiten centraal staat.

Het onderstaande stappenplan bestaat uit zes stappen, waarbij de focus ligt op het klassikaal opstellen en bespreken van deze afspraken. Een mogelijke variant is om je leerlingen in groepjes te zetten en ze zelf enkele taalafspraken te laten opstellen. In een volgende fase verzamel je de afspraken van alle groepjes, laat je elk groepje hun gedachte erachter verwoorden en stem je tot slot als klas voor de eerste lijst.

⁴ Ramaut, G., Sierens, S., Bultynck, K., Van Avermaet, P., Slembrouck, S., Van Gorp, K., & Verhelst, M. (2013). Evaluatieonderzoek van het project “Thuistaal in onderwijs” (2009-2012): eindrapport maart 2013. Gent: Steunpunt Diversiteit & Leren, Universiteit Gent.

⁵ Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2012). Self-determination theory. In P. A. M. Van Lange, A. W. Kruglanski, & E. T. Higgins (Eds.), *Handbook of theories of social psychology* (pp. 416–436). Sage Publications Ltd. <https://doi.org/10.4135/9781446249215.n21>

Stappenplan 'taalafspraken opstellen'

Stap 1

- Ga in het begin van het schooljaar in gesprek met je leerlingen over hun culturele - en dus talige - achtergrond om zo hun beginsituatie te achterhalen.
- Je kan hierbij gebruik maken van tools, zoals een talenpaspoort of -portfolio.

Stap 2

- Maak naast algemene klasafspraken ook taalafspraken/-regels samen met je leerlingen over taalgebruik in de klas. Betrek hen hierbij op een actieve manier.
- Laat hen hierbij ook nadenken over in welke situaties (bv. tijdens een groepsopdracht, leswisseling etc.) en met wie deze afspraken zouden gelden.
- Zorg ook dat de afspraken klikjesvorming tegengaan.

Stap 3

- Schrijf deze taalafspraken neer of laat je leerlingen deze neerschrijven en hang deze op in de ruimte, zodat deze goed zichtbaar zijn.
- Visualiseer deze taalafspraken: wees creatief (tekening, filmpje ...) en geef ze een mooie vormgeving.
- Integreer in je eigen materiaal, zoals een PowerPointpresentatie, symbolen die aangeven wanneer je leerlingen al dan niet hun talige repertoires (functioneel) mogen inzetten.
- Geef ook bij groeps- of individuele opdrachten aan (bv. in de vormgeving van de opdracht) wanneer de leerlingen al dan niet hun talige repertoires mogen inzetten.

Stap 4

- Ga in gesprek met je collega's over je gemaakte taalafspraken en motiveer hen om hetzelfde te doen.
- Ga ook in gesprek met de taalcoach, talenbeleidscoördinator etc. omtrent het talenbeleid op school. De taalafspraken die je maakt in je klas kunnen een aanzet zijn om het talenbeleid van je school een update te geven.

Stap 5

- Informeer de ouders van jouw leerlingen over de gemaakte taalafspraken.
- Op deze manier zijn ze ervan op de hoogte dat jij hun (thuis)taal en/of taalvariëteiten erkent en waardeert.

Stap 6

- Evalueer de gemaakte afspraken op regelmatige basis met je leerlingen en stuur bij waar nodig.

Voorbeeld – De taalafspraken van onze klas

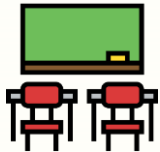

Tijdens informele momenten

Ik mag een andere taal dan het Nederlands spreken met een medeleerling tijdens de leswisseling ...

... bij het afvegen van het bord, met de persoon die naast mij zit in de klas, aan de deur van de klas ...

... INDIEN iedereen in het gesprek dezelfde taal spreekt en dus alles verstaat wat er gezegd wordt. Wanneer er dus een klasgenoot bijkomt die de taal niet spreekt, schakelen we over naar het Nederlands.

Tijdens de les

Ik mag een andere taal dan het Nederlands spreken tijdens de les om ...

... woorden, moeilijke zinnen, de instructie van de leerkracht etc. uit te leggen aan een andere leerling die het niet goed heeft begrepen.

Tijdens opdrachten in de les

Ik mag een andere taal dan het Nederlands spreken tijdens een groepswerk in de les ...

... INDIEN het gaat over de les.

... INDIEN het eindresultaat in het Nederlands is.

Ik mag een andere taal dan het Nederlands gebruiken bij een individuele opdracht, bijvoorbeeld wanneer ik ...

... een schema, mindmap, samenvatting etc. maak ...

... INDIEN het eindresultaat in het Nederlands is.

Tool 4 – Checklist ‘meertalige les’

Inleiding

Het managen van een klas is en blijft een van de grootste uitdagingen voor – hoofdzakelijk – startende leerkrachten. Daarbij blijken problemen in het klasmanagement een van de grootste oorzaken voor burn-out en ontevredenheid onder leerkrachten⁶.

Om tot een doeltreffend klasmanagement – en positieve uitkomsten bij jouw leerlingen – te komen, is het als leerkracht belangrijk om zowel bij de voorbereiding als tijdens jouw les aan de volgende vier basiselementen te denken⁷:

- **Controle** Op elk moment weten wat er in de klas gebeurt.
Zorgen voor vlotte overgangen tussen lesfases, een voldoende hoog tempo houden bij je klasactiviteiten, oog hebben voor tempoverschillen tussen leerlingen ...
- **Tempo**
- **Duidelijkheid** Zorgen voor enerzijds didactische duidelijkheid (bv. meegeven van de leerdoelen, duidelijke lesstructuur, duidelijke instructies etc.) en anderzijds voor het expliciteren van je verwachtingen, gedragsregels etc.
- **Motivatie** Maatregelen nemen om blijvend de aandacht van je leerlingen te trekken en rekening houden met factoren, zoals autonomie, betrokkenheid en competentie⁸, die de motivatie van je leerlingen kunnen beïnvloeden.

Tool

Belangrijk hierbij is ook om voldoende rekening te houden met de culturele en talige diversiteit in jouw klas. Met behulp van deze **checklist**⁹ willen wij jou als leerkracht ondersteunen in het creëren van een leerrijke, interactieve, maar vooral doeltreffende klasomgeving, waarbij je rekening houdt met de bovenstaande basiselementen alsook de **aanwezige culturele diversiteit**. Op deze manier zal je je leerlingen (in)direct aanzetten tot taakgericht gedrag, wat betekent dat ze zullen openstaan voor het werk dat je hen als leerkracht opgeeft.

Ter variatie kan je ervoor kiezen om je klasdeur open te stellen voor je (vak)collega's en deze checklist samen in te vullen. Dit betekent dat je om de beurt één of meerdere lessen van elkaar komt observeren om zo elkaar te ondersteunen in het leraarschap.

⁶ Evertson, C. M., & Weinstein, C. S. (2013). *Handbook of Classroom Management*. Taylor & Francis.

⁷ Redant, G. (2015). *Doeltreffend klasbeheer. Effectief omgaan met de klasgroep*. Garant.

⁸ Autonomie, betrokkenheid en competentie staan ook bekend als de drie psychologische basisbehoeftes bij de zelfdeterminatietheorie van Deci en Ryan: Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2012). Self-determination theory. In P. A. M. Van Lange, A. W. Kruglanski, & E. T. Higgins (Eds.), *Handbook of theories of social psychology* (pp. 416–436). Sage Publications Ltd. <https://doi.org/10.4135/9781446249215.n21>

⁹ Deze checklist is grotendeels gebaseerd op: Struyf, E., & Verbeeck, G. (2017). *Regisseer je klas* (1ste editie). Pelckmans Pro.

Checklist

Ja	Neen	n. v. t.	<i>Controle</i>
----	------	----------	-----------------

☐	☐	☐	Heb ik mij tijdens de les zoveel mogelijk zo gepositioneerd, zodat ik heel de klas in mijn zicht heb?
☐	☐	☐	Heb ik mijn leerlingen gewezen op de (gemaakte) (taal)afspraken die gelden tijdens mijn les?
☐	☐	☐	

Ja	Neen	n. v. t.	<i>Tempo</i>
----	------	----------	--------------

☐	☐	☐	Heb ik gezorgd voor vlotte lesovergangen (bv. een korte, maar krachtige instap om het onderwerp van de les in te leiden)?
☐	☐	☐	Heb ik voldoende gedifferentieerd/differentiatiemateriaal voorzien om in te spelen op al de onderwijsbehoeftes van mijn leerlingen?
☐	☐	☐	Heb ik op voorhand nagedacht over waar mijn leerlingen moeilijkheden zouden kunnen ervaren en/of welke vragen ze eventueel zullen stellen?
☐	☐	☐	Hebben de leerlingen met dezelfde thuistaal de kans gekregen om onduidelijkheden bij elkaar te verhelderen indien dit nodig was.
☐	☐	☐	Hebben de leerlingen met een andere thuistaal dan het Nederlands de kans gekregen om bij een individuele opdracht hun voorbereiding in een taal naar keuze te maken?
☐	☐	☐	

Ja	Neen	n. v. t.	<i>Duidelijkheid</i>
----	------	----------	----------------------

☐	☐	☐	Heb ik mijn (les)doelen duidelijk gecommuniceerd naar mijn leerlingen toe?
☐	☐	☐	Heb ik het onderscheid aangegeven tussen hoofd- en bijzaken?
☐	☐	☐	Heb ik gezorgd voor duidelijke instructies, vraagstellingen en opdrachten?
☐	☐	☐	

Ja	Neen	n. v. t.	<i>Motivatie</i>
----	------	----------	------------------

☐	☐	☐	Heb ik mijn onderwerp gelinkt aan mijn leerlingen hun interesses, leefwereld en/of voorkennis?
☐	☐	☐	Heb ik verschillende invalshoeken – naast de Westerse – gebruikt om mijn lesonderwerp aan te brengen?
☐	☐	☐	Heb ik bij het ontwerpen van mijn eigen lesmateriaal de talige diversiteit van mijn leerlingen in acht genomen?
☐	☐	☐	Heb ik tijdens de les geïnvesteerd in een positieve leerkracht-leerling relatie?
☐	☐	☐	Heb ik mijn leerlingen enige controle en vrijheid gegeven in mijn les (bv. bij het uitvoeren van een opdracht, het kiezen van groepjes etc.)?
☐	☐	☐	Heb ik mijn leerlingen aangemoedigd en positief bekrachtigd wanneer ze een opdracht uitvoeren?
☐	☐	☐	Heb ik mijn leerlingen de kans gegeven om hun kunnen te tonen in de les?

- Heb ik bij het sanctioneren van een leerling gedacht aan de drie basisbehoeften (autonomie, betrokkenheid en competentie, bv. door ze zelf een gepaste straf te laten bedenken)?
- Heb ik de meertaligheid van mijn meertalige leerlingen positief bekrachtigd?
-

Ja	Neen	n.v.t.	Overige
☐	☐	☐	Heb ik aandacht voor de thuistaal van mijn leerlingen?
☐	☐	☐	Heb ik tijdens mijn les op spontane momenten de link gelegd met andere talen en culturen, al dan niet de talen en culturen van jouw leerlingen?
☐	☐	☐	Heb ik taken opgesteld die betekenisvol, authentiek en uitdagend zijn?
☐	☐	☐	Heb ik activerende werkvormen in mijn les verwerkt die mijn leerlingen aanzetten tot dieper leren?
☐	☐	☐	Heb ik voor een variatie aan werkvormen in mijn les gezorgd, zodat ik o.a. inspeel op de verschillen bij mijn leerlingen?
☐	☐	☐	Heb ik bij groepsopdrachten ervoor gezorgd dat de leerlingen onderling van elkaar afhankelijk zijn om de taak tot een goed einde te brengen (bv. door middel van een rolverdeling)?
☐	☐	☐	Heb ik een les ontworpen/gegeven waarin de leerlingen kansen krijgen om met elkaar te interageren over het lesonderwerp of een deel ervan?
☐	☐	☐	Hebben de leerlingen met dezelfde thuistaal bij groepsopdrachten de kans gekregen om met elkaar te overleggen in een taal naar keuze?
☐	☐	☐

Reflectie

- Geef jezelf een score op 10 over je afgelopen les.
 - Waarom geef je jezelf deze score?
 - Waar ben je echt tevreden over?
 - Waar ben je minder tevreden over?
- Kijk eens terug naar de elementen op de checklist die je niet hebt bereikt ('neen' of 'n.v.t.').
 - Hoe komt dit?
 - Hoe kan je ervoor zorgen dat je dit de volgende keer wel doet?

Op de tafel bij de leerkracht staan er verschillende plantjes tentoongesteld. Doordat ze niet veel weet over deze andere plantjes, besluit ze om deze een duidelijke plaats te geven in de klas en ze samen met de leerlingen te bestuderen.

Onder 'exploreren' vallen de leerkrachten die de talige diversiteit in hun klas waarderen en zichtbaar maken. Ze zetten deze diversiteit in om het welbevinden van hun leerlingen te ondersteunen en laten de leerlingen in contact komen met andere talen en culturen. Er wordt dus met andere woorden gedaan aan **talensensibilisering**.

Voor dit profiel werden er twee tools ontwikkeld, een gids om een **talenpaspoort** op te stellen bij je leerlingen en enkele **werkvormen** waarin het als leerkracht mogelijk is om **Functioneel Meertalig Leren** bij in te zetten. Echter, neem ook zeker eens een kijkje naar de tools bij de overige profielen. Ook voor de andere profielen kan het een meerwaarde zijn om de tools die onder dit profiel behoren eens door te nemen en te nuttigen.

a) [Tool 5 – Talenpaspoort](#)

Deze gids opgesteld door Fauve De Backer, medewerker aan het Steunpunt Diversiteit & Leren, helpt jou als leerkracht om samen met je leerlingen een talenpaspoort op te stellen. Door dit met hen op te stellen, krijg je als leerkracht zicht op de verschillende talige repertoires in jouw klas alsook voor welke doeleinden je leerlingen deze inzetten.

b) [Tool 6 – Werkvormen FML](#)

Deze tool omvat tal van werkvormen die je als leerkracht kan inzetten in jouw klaspraktijk. Daarbij kan je deze ook nog eens omvormen tot een werkvorm waarbij je de talige diversiteit van jouw leerling aanspreekt en hen toestaat om hen hun thuistaal op een doelmatige manier in te zetten om te komen tot leren. Met andere woorden, werkvormen waarbij je **Functioneel Meertalig Leren** centraal stelt.

Tool 5 – Talenpaspoort

Inleiding

Het verkennen van de talige diversiteit is een goede stap richting het omgaan met de talige diversiteit die heerst in jouw klaslokaal. Het opstellen van een **talenpaspoort** is hierbij een goede manier om zicht te krijgen op de verschillende talige repertoires van je leerlingen alsook voor welke doeleinden deze worden ingezet. Daarbij neemt het opstellen van dit talenpaspoort niet veel tijd in beslag, heb je niet veel middelen nodig en is dit een perfect aanknopingspunt om met je leerlingen in gesprek te gaan over hun talige en culturele achtergrond.

Tool

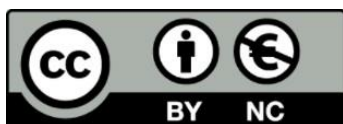
De onderstaande tool geeft heel goed weer wat een talenpaspoort inhoudt, waarom het een meerwaarde is om dit samen met jouw leerlingen op te stellen en daarbij omvat het een stappenplan dat je kan volgen.

Je kan er ook voor kiezen om het talenpaspoort anders aan te pakken:

- Geef je leerlingen een A3- of A4-blad waarop de silhouet van een persoon staat. Geef ze hierbij de instructie om aan elk talig repertoire een bepaalde kleurenpen toe te schrijven (bv. Turks = blauw, Nederlands = groen). Laat ze vervolgens de lichaamsdelen inkleuren, waarbij ze deze linken aan een talige repertoire (bv. het hart in het blauw, omdat het Turks de persoon doet denken aan zijn/haar Turkse familie die hem/haar nauw aan het hart licht, mond in het groen, omdat ze veel Nederlands praat).
- Laat je leerlingen hun talenpaspoort op de computer of tablet maken. Op deze manier kan je deze digitaal verzamelen en tentoonstellen.
- Brei een uitbreiding aan de talenpaspoorten van jouw leerlingen. Laat ze bijvoorbeeld hun talenpaspoort toelichten aan elkaar of film elke leerling bij zijn/haar toelichting en verspreid dit over de gehele school. Misschien zet je op deze manier je collega's aan tot eenzelfde activiteit. Op deze wijze maak je de talige en culturele diversiteit op je school ook zichtbaar. Daarbij kan je hen voor deze video ook nog tal van bijvragen stellen zoals: Hoe is het om meertalig te zijn? Welke taal(variant) vinden ze het mooist? ...

PAS OP!

De onderstaande tool is een reeds bestaande tool die werd ontwikkeld door het [Steunpunt Diversiteit & Leren](#), verbonden aan de UGent. Hierbij staat deze tool ook onder een specifieke *creative-common license*:

De auteur heeft de toestemming gegeven om het werk te kopiëren, verspreiden, tonen, aanpassen en erop verder te bouwen, zolang dit niet voor commerciële doeleinden is en je telkens de originele maker(s) vermeld. Voor meer info, [klik hier](#).

Talenpaspooten

Handleiding

Inhoudstafel

1. Wat is een talenpaspoort?.....	27
2. Waarom talenpaspoorten maken met jouw leerlingen?	28
Inzicht verwerven in het taalgebruik van leerlingen	28
Interactie creëren en verhogen	29
Taalbewustzijn verhogen	29
Een veilig en positief klasklimaat.....	29
Een veilig en positief schoolklimaat.....	29
3. Instructies voor talenpaspoorten	31
Taak 1	31
Taak 2	31
Taak 3	32
Taak 4	33
4. Frequent gestelde vragen (FAQ)	34
Wat kan ik achteraf met de paspoorten doen?	34
Kan iedereen meedoen? Wat met ééntaligen?	35
Kan ik zelf deelnemen?	35
Naar een meertalige activiteit!	35
Mijn leerlingen vinden het moeilijk om hun taalprofiel te laten passen binnen de categorieën	35
Wat moet ik zeggen wanneer leerlingen aangeven dat ze hun talen mengen? ..	36

1. Wat is een talenpaspoort?

Het talenpaspoort is een soort van mind map die leerlingen uitnodigt en uitdaagt om hun talenrepertoire te visualiseren.

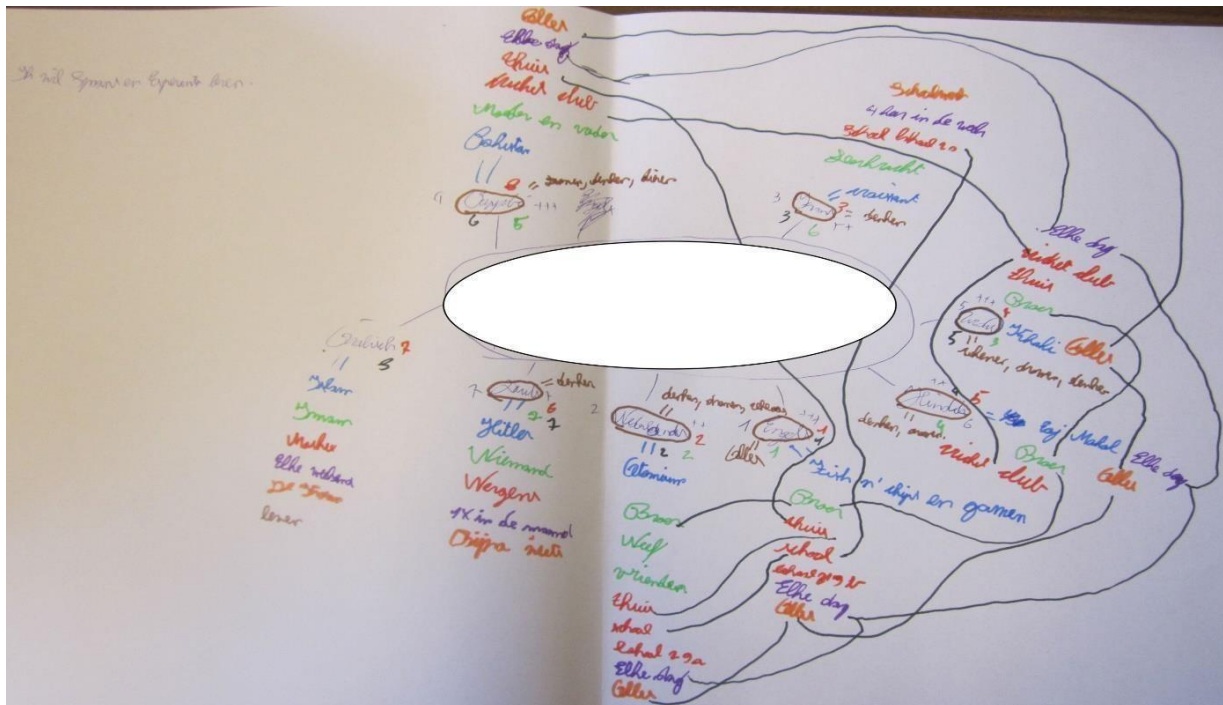

FIG. 1 ILLUSTRATIE VAN EEN TALENPASPOORT DOOR EEN LEERLING SECUNDAIR ONDERWIJS

Aan de slag gaan met talenpaspoorten is een activiteit waarbij je de leerlingen vraagt om te noteren welke talen ze gebruiken. Daarna voegen de leerlingen bijkomende informatie toe, zoals met wie ze de taal spreken, waar ze de talen spreken, waarvoor ze de taal gebruiken, enzovoort. Om ervoor te zorgen dat het talenpaspoort duidelijk en gemakkelijk te interpreteren is, geven we elk element een kleurencode (bijvoorbeeld plaatsen worden in het rood weergegeven).

Je kan ervoor kiezen om de instructies zelf voor te lezen aan de leerlingen of je kan hen het blad met instructies geven (geef hen één taak per keer). Als je de leerlingen zelf met de instructies aan de slag laat gaan, geef je hen de kans om zelfstandig na te denken en te werken. Het is een goed idee om de leerlingen een paar vragen te stellen na het uitvoeren van elke taak. Op die manier kan je controleren of ze het begrepen hebben en hen helpen om ontbrekende informatie aan te vullen.

TIP: Probeer niet te veel voorbeelden te geven tijdens het geven van de instructies. Jouw voorbeelden kunnen namelijk de instinctieve/spontane reacties van leerlingen beïnvloeden. Het kan nuttig zijn om, zeker in het begin van de oefening, een gekleurde 'skeletonmap' op het bord te maken zodat leerlingen kunnen zien hoe ze hun talenpaspoort moeten structureren.

Het is bovendien heel zinvol om leerlingen de tijd te geven om hun 'voorlopige versies' van de talenpaspoorten aan elkaar te laten zien. Via deze uitwisseling kunnen ze leren van elkaar. Door met de klas in discussie te gaan, horen de leerlingen hoe hun klasgenoten aan de slag gingen met de talenpaspoorten. Hierdoor kunnen ze nieuwe ideeën krijgen en dingen toevoegen aan hun paspoort die ze anders over het hoofd hadden gezien. Het is dus een goed idee om tijdens het creëren van het talenpaspoort gaandeweg met de volledige klasgroep te discussiëren over de verschillende elementen.

Merk trouwens ook op dat een talenpaspoort steeds 'voorlopig' is. Het talenrepertoire van kinderen (en volwassenen) is eigenlijk voortdurend in ontwikkeling. De manieren waarop kinderen in contact komen met andere talen zijn oneindig; het gaat veel ruimer dan klasgenootjes met een andere thuistaal. Denk ook aan: in de zomer vriendschappen sluiten op de camping met kinderen met een andere moedertaal, deel zijn van een (internationaal) netwerk om online te gamen, op het speelplein in de buurt, broer of zus die al een andere taal leert op school, de ouders die in functie van hun job een andere taal gebruiken, ... Het is daarom ook van belang om leerlingen de kans te geven om hun talenpaspoort bij te werken indien dit nodig blijkt.

2. Waarom talenpaspoorten maken met jouw leerlingen?

❖ Inzicht verwerven in het taalgebruik van leerlingen

Wij gebruiken taal op een complexe en veelzijdige manier in ons dagelijkse leven. Dit zorgt ervoor dat het als leerkracht uitdagend is om het talenrepertoire van je leerlingen in kaart te brengen. Door het werken met talenpaspoorten, kan je meer zicht krijgen op het talige leven van jouw leerlingen: Welke talen kennen ze? Wanneer en hoe gebruiken ze deze? Hoe voelen ze zich hierbij?

Onderzoek toont aan dat talenpaspoorten soms onbewuste processen blootleggen die aan de basis liggen van taalkundige repertoires. In een studie in België bijvoorbeeld bleek uit de paspoorten dat meertalige leerlingen de schooltaal niet alleen gebruiken op school maar ook daarbuiten, bijvoorbeeld met vrienden, ouders en broers en zussen. Ook zagen ze dat leerlingen vaak verkiezen om Nederlands te gebruiken om te rekenen en te denken. Dat is niet geheel verrassend, aangezien zij bijvoorbeeld vaak hebben leren rekenen op school, waar Nederlands de voertaal is. De thuistaal van leerlingen werd dan weer meer

gebruikt voor “emotionele” functies zoals dromen of geheimen vertellen. De talenpaspoorten laten duidelijk zien hoe meertalige leerlingen hun taalkundige repertoires op een dynamische en flexibele manier gebruiken.

❖ **Interactie creëren en verhogen**

Het werken met talenpaspoorten biedt leerkrachten en leerlingen de kans om te praten over talige diversiteit. Leerlingen gaan meer met elkaar in interactie, leren over elkaars leven en ontdekken nieuwe vaardigheden en talenten in hun klas. De paspoorten zorgen ook voor mogelijkheden voor leerkrachten om met leerlingen te praten over hun taalrepertoire. Zo kunnen ze begrijpen wat het voor hen betekent om verschillende talen te spreken of te leren. Gesprekken kunnen starten vanuit een focus op de individuele leerling maar kunnen ook verder uitbreiden naar gesprekken over talige diversiteit in de maatschappij.

❖ **Taalbewustzijn verhogen**

Door het maken van talenpaspoorten, kunnen leerlingen de talen in hun repertoire op een duidelijke en overzichtelijke manier voorstellen. Dit zal hen helpen om hun ‘taalbewustzijn’ te verhogen. Met taalbewustzijn bedoelen we dat leerlingen meer bewust gaan zijn van de vormen en functies van taal. De klasactiviteiten focussen op attitudes ten opzichte van talen en op het verhogen van het bewustzijn dat het leren van talen kan verbeteren. Tevens helpen ze de leerlingen begrijpen hoe ze als meertalige leerlingen functioneren.

❖ **Een veilig en positief klasklimaat**

Taal speelt een belangrijke rol in het vormgeven van identiteit. Het maken van talenpaspoorten in jouw klas helpt jou en je leerlingen sommige dimensies van een meertalige identiteit te herkennen en ontdekken. Het biedt de kans om zowel de vele voordelen en mogelijkheden als de complexiteiten van het leven als een spreker van verschillende talen te begrijpen. Op die manier dragen de paspoorten bij tot het emotioneel welzijn van de leerlingen. Het is de bedoeling dat er een klasklimaat gecreëerd wordt waarin het individuele taalkundige repertoire van elke leerling verwelkomd en gewaardeerd wordt. Het bespreken van de individuele paspoorten in de klas is een opportuniteit voor leerlingen om hun klasgenoten van verschillende culturen en achtergronden te leren respecteren.

❖ **Een veilig en positief schoolklimaat**

De talenpaspoorten dragen niet alleen bij tot het versterken van een veilig en positief klasklimaat, maar op langere termijn kunnen ze ook een positieve invloed hebben op het ruimere schoolklimaat. Denk maar aan de mogelijkheden die het biedt om als leerkracht/team inzicht te verwerven in de context waarin een individuele leerling opgroeit. Initieel zal dit hoofdzakelijk gaan over de ‘talige’ thuiscontext, maar een klasdiscussie biedt kansen om het ‘talige’ aspect open te trekken naar de bredere

context. Op deze manier kunnen talenpaspoorten ook op het niveau van de school waardevol zijn en kunnen ze drempelverlagend werken bijvoorbeeld bij het opzetten van partnerschappen van ouders.

3. Instructies voor talenpaspoorten

Tijd: 1 tot 2 uur

Elke leerling heeft nodig: 1 blad A3 papier; gekleurde pennen om te schrijven (zwart, groen, rood, blauw, paars, oranje, bruin, roze)

Taak1

A. Naam + talen

Schrijf jouw naam in het midden van een A3 blad (liggend).

Schrijf alle talen die je gebruikt rond jouw naam (je mag ook dialecten, geheime talen, uitgevonden talen ... opschrijven). Je moet een taal niet *perfect* spreken om hem toe te voegen aan jouw paspoort.

B. Mensen (groen)

Schrijf naast elke taal **met wie** je deze taal spreekt in het **groen**. Probeer zo specifiek mogelijk te zijn, bijvoorbeeld, schrijf niet gewoon 'vrienden' maar zeg welke vrienden: vrienden op school, vrienden van je voetbalploeg... Schrijf in plaats van 'familie', je moeder, vader, broers en zussen, grootmoeder, grootvader, tante, nonkel, neven en nichten...

C. Plaatsen (rood)

Schrijf naast elke taal **waar** je ze spreekt in het **rood**. Bijvoorbeeld: thuis in de keuken, in de klas op school, op de speelplaats, op straat, bij de bakker...

D. Het doet mij denken aan... (blauw)

Schrijf naast elke taal **waar die taal je aan doet denken** in het **blauw**. Welke woordassociaties of ideeën komen.

Taak 2

E. Hoe vaak? (paars)

Schrijf naast elke taal met **paars hoe vaak** je elke taal spreekt met verschillende mensen: **bijna nooit, soms, vaak, altijd**. Bijvoorbeeld: hoe vaak spreek je Nederlands met jouw moeder?

F. Waarover? (oranje)

Schrijf voor elke taal de **onderwerpen** waarover je praat in het **oranje**.

Bijvoorbeeld: "Ik spreek soms Nederlands met mijn moeder, wanneer we over

school praten → je kan **school** in het oranje schrijven naast **Nederlands** –
moeder – **soms**.

Taak 3

G. Functies (bruin)

Schrijf in het **bruin** naast elke taal (je kan de woorden naast meer dan één taal schrijven als je de volgende zaken in meer dan één taal doet):

- In welke ta(a)l(en) droom je? Schrijf **DROOM**
- In welke ta(a)l(en) denk je? Schrijf **DENK**
- In welke ta(a)l(en) vertel je een geheim? Schrijf **GEHEIM**
- In welke ta(a)l(en) wordt je ontdaan of boos? Schrijf **BOOS**
- Welke ta(a)l(en) verkies je om wiskunde te doen of te rekenen? Schrijf **WISKUNDE**
- In welke ta(a)l(en) spreek je tegen dieren? Schrijf **DIEREN**
- In welke ta(a)l(en) speel je? Schrijf **SPEEL**
- In welke ta(a)l(en) lees je? Schrijf **LEES**
- In welke ta(a)l(en) schrijf je? Schrijf **SCHRIJF**
- In welke ta(a)l(en) kijk je tv? Schrijf **TV**

H. Linken (bruin)

Zie je linken tussen de talen die je gebruikt? Trek met **bruin** een lijn tussen gelijkenissen (bijvoorbeeld, sommige van mijn dromen zijn in het Turks, andere dromen zijn dan weer in het Nederlands. Trek een lijn tussen de twee).

I. Talen combineren (roze)

Voor een tweetalige is het natuurlijk om te mixen of twee talen tegelijk te gebruiken. Trek een lijn in het **roze** tussen **talen die je samen gebruikt**.

Bijvoorbeeld, trek een lijn tussen Frans en Turks als je Frans en Turks mengt wanneer je met je grootmoeder praat. Schrijf op die lijn hoe vaak je deze twee talen samen in een conversatie gebruikt: **bijna nooit, soms, vaak, altijd**.

Taak 4

J. Sterktes

Zet je talen in de juiste volgorde voor elk van deze vaardigheden. Als je denkt dat je even goed bent in iets in beide talen, kan je ze dezelfde score geven.

- Gebruik **blauw** voor **spreken**. Schrijf **1** naast de taal waarin je het sterkst bent voor spreken. Schrijf **2** naast de taal dat het tweede sterkst is voor spreken, enzovoort.
- Gebruik **groen** voor **luisteren**. Schrijf **1** naast de taal waarin je het sterkst bent voor luisteren. Schrijf **2** naast de taal waarin je het tweede sterkst bent voor luisteren, enzovoort.
- Gebruik **rood** voor **lezen**. Schrijf **1** naast de taal waarin je het sterkst bent voor lezen. Schrijf **2** naast de taal waarin je het tweede sterkst bent voor lezen, enzovoort.
- Gebruik **zwart** voor **schrijven**. Schrijf **1** naast de taal waarin je het sterkst bent voor schrijven. Schrijf **2** naast de taal waarin je het tweede sterkst bent voor schrijven, enzovoort.

4. Frequent gestelde vragen (FAQ)

De instructies om een talenpaspoort te maken, zijn geen onveranderbaar gegeven: je kan ze aanpassen naargelang je eigen interesses, jouw voorkeuren en de situatie. Je kan vragen toevoegen, aanpassen of overslaan. Belangrijker nog, de paspoorten zijn voornamelijk een kans om een gesprek te starten met jouw leerlingen. Hieronder staan enkele suggesties om je op weg te helpen in je discussies over de paspoorten, om te onderzoeken wat je er achteraf mee kan doen en wat je eruit kunt leren. Je bent natuurlijk volledig vrij om zelf te kiezen hoe je met de paspoorten aan de slag gaat en de activiteiten naar jouw hand te zetten.

❖ Wat kan ik achteraf met de paspoorten doen?

Je kan zelf kiezen op welke manier je achteraf met de paspoorten aan de slag gaat. Je kan verschillende korte activiteiten doen zoals elke week één talenpaspoort voorstellen, Je kan er bijvoorbeeld elke week één aan de muur hangen en de leerling uitnodigen om het te presenteren aan zijn of haar klasgenoten. Denk bijvoorbeeld aan een *'sta op, zit neer'*-activiteit om naar gelijkenissen tussen de verschillende talenpaspoorten te zoeken.

Je kan de talenpaspoorten ook gebruiken om statistieken te verzamelen in verband met de hele klas of op schoolniveau en deze meer in detail analyseren. Dat kan bijvoorbeeld in een Excel bestand. We ontwikkelden een template en handleiding voor de functies uit de talenpaspoorten. Het analyseren van de functies biedt je als leerkracht de kans om het talige repertoire van de leerlingen uit jouw klas te leren kennen en te ontdekken waarvoor de leerlingen een taal gebruiken. Welke taal gebruiken de leerlingen uit jouw klas om te spelen, te dromen, na te denken, met dieren te praten...? Ook voor wat betreft de verschillende vaardigheden (lezen, spreken, schrijven, luisteren) uit het talenpaspoort werd een template en een handleiding ontwikkeld. De leerlingen kregen de opdracht om hun talen in volgorde te plaatsen voor elke vaardigheid. Je zult merken dat sommige leerlingen zich veel sterker voelen in het spreken dan in het schrijven van hun moedertaal. Het is niet alleen een kans om te discussiëren over hun emoties (hoe voelen ze zich daarbij?) en voorkeuren (zouden ze graag beter willen leren schrijven?). Is er misschien een bepaalde taal die ze graag horen, ook al begrijpen ze er niet veel van?), maar al deze informatie is ook waardevol voor jou als leerkracht. Bijvoorbeeld, wanneer een leerling zich meer bekwaam voelt in lezen in zijn/haar moedertaal dan in de schooltaal, zou je dan overwegen om tweetalige woordenboeken te gebruiken in de klas? Of je zou kunnen onderzoeken hoe het paspoort verandert tussen het begin en het eind van het schooljaar?

❖ Kan iedereen meedoen? Wat met ééntaligen?

Het is de bedoeling dat het maken van talenpaspoorten een activiteit is voor de hele klas. Wanneer zogenaamde *ééntalige* leerlingen deelnemen, kunnen ze zich soms wat 'minder competent' voelen omdat ze niet zo veel talen spreken als meertaligen. Daarom leggen we nadruk op een aantal zaken tijdens de instructie en de klasdiscussies:

1. Leerlingen kunnen alle talen die ze kennen of gebruiken -inclusief dialecten- als deel van hun repertoire opschrijven. Ieder van ons is meertalig in die zin dat we allemaal woorden kennen in een andere taal.
2. Ze hoeven geen taal perfect te spreken om hem toe te voegen aan hun paspoort. Niemand van ons spreekt een taal perfect, we zijn allemaal taal aan het leren en dat is een proces dat nooit af is.
3. Het is mogelijk dat ze nu niet veel talen kunnen opschrijven maar binnen 5 of 10 jaar zal hun paspoort er helemaal anders uitzien. Dat is omdat taalrepertoires dynamisch zijn: mensen veranderen en groeien doorheen de tijd.

❖ Kan ik zelf deelnemen?

Ja, natuurlijk! Als de leerkracht deelneemt aan de activiteit en zelf zijn/haar eigen paspoort maakt, maakt dit de activiteit nog krachtiger. Het moedigt je aan om ook een kijkje te nemen naar je eigen taalgebruik en het verhoogt de interactie met je leerlingen, waarbij ze ook verschillen en gelijkenissen met hun eigen repertoire kunnen vinden.

❖ Naar een meertalige activiteit!

Talenpaspoorten gaan over het begrijpen en toejuichen van meertaligheid. En nog meer gaat het om het erkennen van leerlingen in hun competenties. Het competentiegevoel van leerlingen bevestigen, vormt immers een basisvoorwaarde om hun leermogelijkheden te bevorderen. Wat dacht je van de activiteit zelf meertalig te maken? Kijk wat er gebeurt als je leerlingen aanmoedigt om eender welke taal te gebruiken om hun paspoorten te maken en erover te vertellen. Heeft het een impact op de klasinteractie? Heeft het impact op hun competentiegevoel/eigenwaarde? Heeft het impact op hoe ze elkaars competenties percipiëren? Laat ze voor elkaar vertalen in de schooltaal en laat ze hun vaardigheden tonen!

❖ Mijn leerlingen vinden het moeilijk om hun taalprofiel te laten passen binnen de categorieën.

Het taalgebruik van mensen is zo complex en het kan moeilijk zijn voor leerlingen om hun taalrepertoire onder te verdelen in specifieke categorieën. Bijvoorbeeld 'school' kan vaak voorkomen in de talenpaspoorten zowel als een plaats als een associatie. Er zal wat overlapping zijn. Onthoud dat de paspoorten een opstap zijn tot conversatie. Ze zijn een middel eerder dan een doel op zich.

❖ Wat moet ik zeggen wanneer leerlingen aangeven dat ze hun talen mengen?

Wanneer leerlingen talen *mengen* of ze door elkaar gebruiken, wordt dit vaak als *fout* gezien en leerkrachten maken zich zorgen dat leerlingen hun talen verwarren met elkaar of geen vooruitgang zullen boeken in de schooltaal wanneer ze dit *doen*. Onderzoek toont echter aan dat dit gedrag eigenlijk heel normaal is. Het is zelden lukraak en laat vaak een behendig en strategisch gebruik van verschillende talen zien. Vaak getuigt het van een leerling die een probleem probeert op te lossen door gebruik te maken van zijn volledige taalrepertoire.

Tool 6 – Werkvormen FML

Inhoudsopgave

Inleiding.....	38
Tool.....	38
1. Aandacht hebben voor de culturele diversiteit.....	39
a. Demonstratie.....	41
2. Individuele opdrachten	42
a. Schrijven van een tekst.....	43
b. Interview.....	44
c. Mindmap	45
3. Duo- of groepsopdrachten	46
a. Probleemoplossende discussie	47
b. Expertgroepen	49
c. Muurkrant	50

Inleiding

Het verkennen van de talige repertoires is een eerste stap richting het omgaan met de aanwezige talige diversiteit. Een volgende stap is om de leerlingen toe te staan om al hun talige repertoires te benutten in de formele leercontext om zo te komen tot leren.

Tool

In deze tool zal je tal van werkvormen vinden die je als leerkracht kan inzetten in jouw klaspraktijk, waarbij je deze ook nog eens kan omvormen tot een werkvorm waarbij je als leerkracht de talige diversiteit van jouw leerlingen aanspreekt.

De omschreven werkvormen zijn gecategoriseerd onder één van de volgende rubrieken:

1. **Aandacht hebben voor de culturele diversiteit**
2. **Individuele opdrachten**
3. **Duo- of groepsopdrachten**

Terwijl je bij 'Aandacht hebben voor de culturele diversiteit' suggesties ter **talensensibilisering** zal zien, zal je bij 'individuele opdrachten' en 'duo- of groepsopdrachten' enkele werkvormen krijgen waarin **Functioneel Meertalig Leren (FML)**¹⁰ verwerkt kan worden.

Elke werkvorm¹¹ wordt weergegeven aan de hand van dezelfde structuur¹²:

	Wat?	Een omschrijving van de werkvorm.
	Voor- en nadelen	Een overzicht van de sterke en minder sterke kanten van de werkvorm.
	Proces	Een overzicht van de te volgen stappen voor de werkvorm.
	FML	Een beschrijving van hoe je de thuistaal van de leerlingen bij deze werkvorm op een functionele manier kan inzetten.
	Onderwijsvakken	Een opsomming van onderwijsvakken waarin je de werkvorm kan toepassen.
	Extra's	Enkele varianten en verdere suggesties voor de werkvorm.

Als leerkracht moet je vaak met veel dingen tegelijk bezig zijn, zoals klasmanagement, begeleiding tijdens een opdracht etc. Aan de hand van dit overzicht willen we jou aantonen dat je als (beginnende) leerkracht door middel van kleine aanpassingen en afspraken je meertalige leerlingen

¹⁰ Voor meer informatie over **Functioneel Meertalig Leren (FML)**, neem dan zeker een kijkje naar de eerste tool ([kennisclip](#)) die te vinden valt onder het profiel 'verbieden'.

¹¹ De beschrijving van de onderstaande werkvormen is grotendeels gebaseerd op 'Het didactische werkvormenboek – variatie en differentiatie in de praktijk' (Hoogeveen & Winkels, 2014).

¹² Het kan zijn dat niet elke rubriek wordt weergegeven bij de weergegeven werkvormen.

kan ondersteunen in hun leerproces door hun culturele en talige achtergrond te betrekken in de les alsook door hen hun thuistaal op een functionele manier in te laten zetten in de formele leercontext.

1. Aandacht hebben voor de culturele diversiteit

Onze huidige maatschappij wordt steeds meer divers, wat zich uiteindelijk manifesteert in jouw klaslokaal. Toch zien we deze diversiteit niet altijd weerspiegeld in de schoolse context of de werkboeken van de leerlingen. Eén van de aspecten van deze aanwezige diversiteit is de culturele – en meer bepaald – de talige diversiteit.

Dit begrip slaat echter niet alleen op leerlingen met een migratieachtergrond of tweede of derde generatiekinderen. In feite is ieder persoon meertalig, ook al ben je ‘eentalig’ opgevoed. Zo is een leerling in het secundair onderwijs die thuis eentalig is opgevoed in het Nederlands vaak ook ietwat vaardig in het Frans of Engels na het volgen van deze onderwijsvakken. Verder kan het zijn dat deze leerling tijdens het wekelijks bezoek aan de opa of oma in de tussentaal of het dialect spreekt. Daarbij kan het zijn dat deze ook enkele woorden Turks of Swahili heeft opgestoken door om te gaan met meertalige vrienden. Kortom, meertaligheid is dus een realiteit.

Voor deze ‘eentalige’ leerlingen is het Nederlandstalig onderwijs op vlak van taal een minder grote uitdaging in vergelijking met leerlingen die meertalig zijn opgevoed. Deze meertalige leerlingen hebben vaak extra ondersteuning nodig, omdat hun taalverwerving in het Nederlands trager verloopt.

Net zoals bij alle andere aspecten die verbonden zijn aan het begrip ‘diversiteit’, is het dus ook belangrijk om als leerkracht rekening te houden met deze talige diversiteit en in het algemeen met de culturele diversiteit in jouw klas.

Als leerkracht kan je op verschillende manieren aandacht hebben voor de culturele diversiteit en dus met andere woorden doen aan **talensensibilisering**, vaak op een zeer laagdrempelig manier.

Hieronder geven we kort enkele voorbeelden:

- bij een vraagstuk voor wiskunde kan je niet-Westerse namen gebruiken;
- voor fysica kan je in de les over ‘massa en gewicht’ de vergelijking maken met andere talen, zowel qua woordenschat als denotatie;
- in PAV kan je je leerlingen de opdracht geven om bij een schrijfopdracht omtrent ‘een mening formuleren’ een liedje te zoeken in de thuistaal of taal naar keuze, dit te vertalen, aan te geven welke emoties hierin zitten en tot slot hen in enkele zinnen te laten uitleggen waarom ze dit nummer hebben gekozen;
- in de les aardrijkskunde kan je de grondsoorten in België vergelijken met die uit een ander land;
- tijdens LO kan je in plaats van voetbal of volleybal het eens hebben over cricket, een zeer gekende sport in Oosterse landen, zoals Afghanistan of India;
- tijdens de les Nederlands over samenstellingen, kan je de les beginnen met enkele Zuid-Afrikaanse samenstellingen als creatieve instap;
- in de les Frans over de negatie (ne ... pas) kan je bij je meertalige leerlingen eens polsen hoe een negatie in hun thuistaal wordt aangegeven;
- bij praktijkvakken kan je vragen wat de vertaling is van bepaalde gereedschappen in hun thuistaal;

- wanneer je het hebt over zinsontleding in Nederlands, kan je enkele zinnestelsels uit jouw leerlingen hun thuistaal voorschotelen en deze zinsbouw vergelijken met het Nederlands. Sommige talen hebben bijvoorbeeld geen apart onderwerp in de zin.

Door hier als leerkracht rekening mee te houden erken je jouw leerlingen hun diversiteit en culturele afkomst, hebben jouw leerlingen meer aandacht voor de talige diversiteit, leggen ze linken tussen verschillende talen, activeer je hun voorkennis, bereid je al je leerlingen voor op de diverse samenleving en zorg je voor een positieve identiteitsbeleving.

Hieronder volgt de omschrijving van een werkvorm, waarbij je – mits een kleine aanpassing – op een laagdrempelige manier kan rekening houden met deze culturele en dus ook talige diversiteit en je je leerlingen toestaat om hun talige repertoires ten volste in te zetten om te komen tot leren.

demonstratie

Wat?

Bij een **demonstratie** gaat het erom dat er door één of meerdere personen (docent, leerling, externe deskundige) op een aanschouwelijke manier – dus niet alleen verbaal – iets getoond of gedemonstreerd wordt.

Aan leerlingen wordt bijvoorbeeld de juiste uitvoering van een reeks handelingen getoond, het verloop van een proces gedemonstreerd, een denkwijze weergegeven of een verschijnsel geanalyseerd. Daarbij kan gebruik worden gemaakt van afbeeldingen, modellen of voorwerpen. Het is meestal de bedoeling dat leerlingen het gaan nadoen.

Voor- & nadelen

- ✔ De informatie wordt in **zeer concrete vorm** aangeboden.
- ✔ Leerlingen zijn meestal zeer **geïnteresseerd** en **gemotiveerd**.
- ✔ De **praktijk** kan er (soms) mee **gesimuleerd** worden.
- ⊖ Deze werkvorm is alleen bruikbaar als de **informatie visueel** te maken is.
- ⊖ Een **overzichtelijke opstelling** is soms moeilijk te realiseren en kan veel tijd vragen.
- ⊖ Of leerlingen begrepen hebben waar het om gaat, blijkt vaak pas als ze **zelf aan het werk** moeten. Soms heb je echter niet de tijd om hen deze demonstratie zelf te laten doen.

Proces

1. Geef de leerlingen een **duidelijke kijkopdracht**, zodat ze doelgericht kunnen observeren.
2. Zorg voor een **logische volgorde** van de verschillende stappen.
3. **Leid elke stap kort in en richt de aandacht** van de leerlingen op de belangrijkste zaken.
4. Geef na elke stap een **korte samenvatting** en de mogelijkheid tot het stellen van **vragen**.
5. Geef na afloop van de hele demonstratie een **samenvatting van alle stappen**.
6. Laat eventueel leerlingen hetgeen wat gedemonstreerd is **nadoen** en voorzie hen dan van **feedback**.

Functioneel Meertalig Leren

- Tijdens de demonstratie is het de bedoeling dat je voldoende uitleg geeft over bepaalde concepten en dus ook zorgt voor een rijk taalaanbod. Meestal gaat een demonstratie gepaard met een **onderwijsleergesprek (OLG)** waarin je de leerlingen actief aan het denken zet. Tijdens dit OLG kan je bij bepaalde concepten (bv. 'druk', afkorting 'p' van *pressure*) polsen naar de verwoording in één van jouw meertalige leerlingen zijn/haar thuistaal alsook de betekenis en/of het betekenisverschil tussen het Nederlands en de thuistaal.
- Tijdens de demonstratie kan je de leerlingen in **heterogene of homogene groepjes** zetten en hen de opdracht geven om zelf een stappenplan te schrijven voor deze demonstratie. Hierbij kan je hen laten **overleggen met elkaar in een gemeenschappelijke taal**, maar het uiteindelijke stappenplan moet in het Nederlands zijn.
- Mensen leren zaken het beste indien ze zelf op een actieve verwerkende manier bezig zijn. Laat je leerlingen met andere woorden **zelf de demonstratie doen in heterogene en/of homogene groepjes** en sta hen daarbij toe dat ze een **gemeenschappelijke taal** gebruiken om tot leren te komen en dus het leerdoel van jouw les te bereiken

Onderwijsvakken

- **Fysica / chemie / natuurwetenschappen / biologie:** bij deze onderwijsvakken zijn er tal van mogelijkheden om deze werkvorm toe te passen, zowel tijdens een korte voorstelling van jou als leerkracht als tijdens een practicum.
- **Lichamelijke opvoeding:** tijdens het sporten doen er zich vaak tal van handelingen voor die je je enkel eigen kan maken indien je ze zelf doet na demonstratie: een salto bij het turnen, een *lay-up* bij het basketballen, schoolslag bij het zwemmen ...
- **Aardrijkskunde:** bij het spreken over de landbouw en verschillende grondsoorten in België kan je de doorlatendheid van deze grondsoorten demonstreren of de leerlingen dit zelf laten uitdokteren.
- **Nederlands:** wanneer je het hebt over zinsontleding, kan je de leerlingen in stapjes aan het bord tonen hoe ze het beste te werk gaan: zoek eerst het onderwerp, kijk dan naar de persoonsvorm ... alvorens je ze hier oefeningen rond laat maken.

2. Individuele opdrachten

De beste manier om tot leren te komen is door de leerlingen zelf te activeren en dus aan het werk te zetten. Bij individuele opdrachten kunnen meertalige leerlingen vaak moeite hebben met de opgave, het begrijpen van enkele vragen, het uitschrijven in het Nederlands ... Soms is hun taalvaardigheid in het Nederlands nog onvoldoende ontwikkeld, waardoor hun kennis over de opdracht of hun creativiteit niet zichtbaar wordt. Deze leerlingen hebben vaak nood aan meer (individuele) ondersteuning en begeleiding alsook bepaalde hulpmiddelen.

Een manier om als leerkracht hiermee rekening te houden, is door verschillende **hulpmiddelen** aan te reiken in de klas, dit kan gaan over een fysiek woordenboek, een tablet of computer voor vertalingsprogramma's, maar ook een buddysysteem. Belangrijk hierbij is dat deze hulpmiddelen er zijn voor alle leerlingen in jouw klas, waardoor je al je leerlingen van een brede ondersteuning voorziet.

Verder kan je meertalige leerlingen ondersteunen tijdens hun **voorbereiding** van een individuele opdracht, zowel thuis als in de klas, door toe te staan om hun voorbereiding te doen in een taal naar keuze. Leerlingen moeten in ons onderwijs leren om hun gedachten op papier te zetten, maar wanneer ze dit vooreerst kunnen doen in alle vrijheid in een taal naar keuze, dan komt de rest vanzelf.

Hieronder volgen drie werkvormen waarbij je – mits een kleine aanpassing – op een laagdrempelige manier kan rekening houden met deze culturele en dus ook talige diversiteit en je je leerlingen toestaat dat ze hun talige repertoires ten volste inzetten om te komen tot leren.

schrijven van een tekst

Wat?

De functie van een tekst is 'het voor andere toegankelijk maken van een stukje werkelijkheid'. Bij het **schrijven van een tekst** gaat het erom dat je leerlingen iets meedelen over wat ze hebben gedaan, gezien, gevoeld, zouden willen doen, willen meemaken enzovoort. Hierbij kan de tekst verschillende soorten aannemen: informatief, persuasief, activerend, beeldend ... maar ook verschillende types: een krantenartikel, levensverhaal, recensie, stripverhaal, toneelstuk ...

Bij 'proces' en 'extra's' focussen we ons op het schrijven van een levensverhaal, maar de stappen kunnen – mits enige aanpassing – betrekking hebben op tal van schrijfopdrachten.

Proces

1. Voorzie een **creatieve instap** om te komen tot deze opdracht.
2. **Leid het doel en de werkwijze van de opdracht in:** elke leerling dient een merkwaardig aspect/deel van zijn leven te beschrijven.
3. Geef de leerlingen de **criteria** voor de opdracht of geef de leerlingen **inspraak** in deze criteria en schrijf deze dan samen neer.
4. Bied hen enkele **voorbeelden** van een levensverhaal, misschien ook een eigen voorbeeld, alsook enkele mogelijke thema's.
5. Laat de leerlingen hun levensverhaal thuis of tijdens de les **uitschrijven**.
6. **Beoordeel** de schrijftaak aan de hand van de opgestelde criteria.

Functioneel Meertalig Leren

- Bij schrijfopdrachten, thuis of op school, kan je de meertalige leerlingen meegeven dat ze hun tekst **eerst uitschrijven in hun thuistaal**. Vaak komt het voor dat meertalige kinderen denken in een andere taal dan het Nederlands of de doeltaal (bv. Frans). Door als leerkracht hen toe te staan dat ze eerst hun gedachtenkronkels in hun thuistaal mogen neerschrijven, dit kan ook gewoon in *bulletpoints*, lift je een barrière op en zullen de leerlingen **meer in de diepte werken** en zullen ze ook komen tot een **betere verwerking**. In een volgende stap zetten de leerlingen hun tekst om naar de doeltaal met behulp van hulpmiddelen naar keuze.
- Laat je leerlingen tal van **hulpmiddelen** gebruiken tijdens de schrijfopdracht. Reik hen hierbij ook zelf nog hulpmiddelen aan, zoals een schrijfkader of een woordenlijst. Door hen een schrijfkader mee te geven kunnen ze sneller aan de slag en vergeten ze geen elementen die aanwezig moeten zijn in de taak. Daarbij kan je hen dus ook voorzien van een woordenlijst met tal van (schooltaal)woorden, of je kan de leerling tijdens de les aansporen er zelf één op te stellen. Deze kunnen ze bijgevolg gebruiken bij het maken van een schrijfopdracht of zelfs tijdens een toets.

Onderwijsvakken

- Deze werkvorm heeft betrekking tot alle onderwijsvakken waarin de leerlingen een **korte of lange schrijfopdracht** moeten maken. Enkele voorbeelden:
- **Nederlands:** in dit onderwijsvak leren leerlingen werken aan zowel receptieve als productieve vaardigheden. Zo zijn er tal van schrijfopdrachten om de eindtermen met betrekking tot het schrijven te bereiken.
 - **Fysica:** laat de leerlingen een observatieverslag van een practicum of observatie eerst in het klad neerschrijven in de thuistaal alvorens het om te zetten naar het Nederlands.
 - **Geschiedenis:** bij het verrichten van een literatuurstudie of bronnenanalyse, laat ze hun gedachtegang eerst neerpennen in de thuistaal.
 - **Wiskunde:** bij het oplossen van een vraagstuk kan je hen in het klad hun oplossingsproces laten noteren in de thuistaal.

Extra's

Enkele mogelijke varianten of extra's voor deze werkvorm:

- **Brochure:** bundel alle verhalen tot een brochure voor jouw klas "Levensverhaal van klas X".
- **Levensverhaal raden:** de levensverhalen worden niet door de schrijvers zelf voorgelezen, maar door iemand anders (bv. leerling of docent). De klas moet dan raden van wie het verhaal is.
- Deze werkvorm had betrekking op de vaardigheid 'schrijven'. Echter, je kan de meertalige leerlingen ook de mogelijkheid geven om bij een **spreekopdracht** hun voorbereiding eerst in de thuistaal te maken, voordat ze de feitelijke spreekoefening in de doeltaal verrichten.

interview

Wat?

Een **interview** is een doelgericht gesprek, waarbij het erom gaat door middel van vragen te achterhalen wat er bij (een) bepaald(e) persoon/personen leeft aan ideeën, visies, meningen en dergelijke.

Het interview kan **open** zijn, waarbij de interviewer een vragenlijst hanteert, maar hier durft van afwijken door relevante bijvragen te stellen en dieper in te gaan op aangehaalde zaken. Het kan ook een **gesloten** interview zijn, waarbij de leerling zich houdt aan de vooropgestelde vragenlijst.

Proces

1. Voorzie een **creatieve instap** over het hoofdthema van de interviewopdracht.
2. Zorg ervoor dat de leerlingen **over voldoende kennis beschikken** over het thema, indien dit nodig is.
3. Leg het **doel** van de opdracht uit en bepaal onder andere: de geïnterviewde, de vorm (open of gesloten), de duur, de output (een schrijftaak, presentatie, klascollage etc.) ...
4. Stel samen met de leerlingen een vragenlijst op of laat hen zelf komen tot een relevante **interviewleidraad**.
5. Je leerlingen **voeren de opdracht uit**.
6. Afhankelijk van de output organiseer je een **klassikaal moment** om de output te bespreken.

Functioneel Meertalig Leren

- Laat de meertalige leerlingen hun **interview afleggen in een taal naar keuze**. De output dient later gepresenteerd te worden in de doeltaal.

Onderwijsvakken

De volgende werkvorm heeft betrekking tot alle onderwijsvakken waarin het **voeren van een interview** een meerwaarde kan zijn voor het leertraject van de leerling. Enkele voorbeelden:

- **Chemie**: laat de leerlingen een interview afleggen met een bedrijf of organisatie dat je kan linken aan één van je onderwerpen voor jouw vak. Op deze manier werk je ook aan een **'brede school'**.
- **STEM**: leg de leerlingen een bepaalde casus voor waarin een probleem naar voren komt en laat iedere leerling een interview afnemen met een persoon met een ander beroep (bv. ingenieur, biotechnicus etc.) om zo te komen tot verschillende invalshoeken omtrent de casus/het probleem.

Extra's

Enkele mogelijke varianten of extra's voor deze werkvorm:

- **Elkaar interviewen**: laat je leerlingen elkaar interviewen om meer over elkaar te weten te komen of om bepaalde fases van het interview te oefenen.
- **Verskillende mensen**: laat hen dezelfde vragen stellen aan verschillende mensen, zodat een vergelijking mogelijk wordt.
- Maak van de individuele opdracht een **groepsopdracht** door de leerlingen bij stap 3 (zie 'Proces') samen in heterogene of homogene groepjes van minstens twee personen te zetten. Geef hun hierbij de vrijheid om te **overleggen in een gemeenschappelijke taal** en zelf te komen tot een gepaste vragenlijst.

mindmap

Wat?

Een **mindmap** is een weergave van informatie opgebouwd uit begrippen, teksten, afbeeldingen en symbolen in de vorm van een boomstructuur rond een centraal thema. Mindmapping is een creatieve manier voor het weergeven van informatie of om aantekeningen te maken. Door mindmapping kunnen gedachten, informatie, denkpatronen, ideeën etc. in woorden en beelden geordend weergegeven worden. Voor een optimale verwerking is het hierbij van belang om te werken met verschillende kleuren, symbolen, diktes van takken etc.

Voor- & nadelen

- ✓ Mindmapping helpt je leerlingen om **nieuwe verbanden** te zien of om op **andere ideeën** te komen.
- ✓ Veel (ongestructureerde) **informatie wordt sneller opgenomen en beter onthouden**.
- ✓ Visualiseren van je gedachten **verbetert het nadenken, structureren en onthouden**.
- ✓ Je kan het **voor veel zaken** gebruiken: het maken van een samenvatting, organiseren en plannen van acties en vormen van samenwerken, brainstormen etc.
- ✗ Maken van een goede mindmap is **niet gemakkelijk** en vergt dus enige vaardigheid en bijgevolg training.

Proces

1. **Leg de bedoeling** van de techniek 'mindmapping' uit door middel van enkele (**eigen**) **voorbeelden**. Bespreek hierbij de **opzet** en het **proces** van de mindmap: start in het midden van het blad met het kernthema, maak vertakkingen met subthema's in verschillende kleuren, maak verdere vertakkingen etc. **Overloop enkele belangrijke zaken**: het gebruik van kernwoorden, belang van ordelijkheid, belang van kleurgebruik, gebruik van niet alleen tekst, maar ook tekeningen, afbeeldingen, symbolen etc.
2. Geef je **lesinhoud** klassikaal – of geef hun een tekst of dergelijke – en laat je leerlingen hierover een mindmap opstellen.
3. Laat je leerlingen de inhoud van jouw instructie of de gelezen tekst **mondeling parafaseren** aan de hand van hun gemaakte mindmap.

Functioneel Meertalig Leren

- Laat meertalige leerlingen bij het **opstellen** van een mindmap **gebruik maken van hun thuistaal**. Meertalige leerlingen denken vaak in een andere taal dan het Nederlands of de doeltaal en door hen eerst de vrijheid te geven om dit te ontwerpen in hun thuistaal, zullen ze dieper kunnen denken.

Onderwijsvakken

Deze werkvorm kan in elk onderwijsvak ingezet worden in functie van het **'leren leren'** bij je leerlingen. Het is aangeraden om de leerlingen eerst te voorzien van **expliciete directe instructie** over hoe ze zelf een goede mindmap kunnen opstellen. Door leerlingen dit in latere lessen te laten oefenen en internaliseren, zullen ze dit – hopelijk – in een latere fase vanuit zichzelf doen indien het opstellen van een mindmap hen nuttig lijkt.

Extra's

Enkele mogelijke varianten of extra's voor deze werkvorm:

- Mindmapping is een complexe vaardigheid en net zoals elke vaardigheid vergt dit *trial en error*. Een mogelijke stap in de ontwikkeling van deze vaardigheid is om je leerlingen bij bepaalde lesthema's van een **voorgestructureerde mindmap** te voorzien. Deze *good practice* kan vervolgens dienen ter inspiratie voor hun verdere, eigen mindmaps.
- In het begin is het ook altijd nuttig om de leerlingen hun **mindmaps na te kijken** en te voorzien van **feedback**, zowel op inhoud als vorm.

3. Duo- of groepsopdrachten

Leerlingen komen het beste tot leren indien ze zelf tot betekenis komen. Een goede manier om tot diepe verwerving van de inhoud te komen, is door je leerlingen een leerervaring aan te bieden waar ze door middel van interactie komen tot de gewenste output – en dus ook tot leren (cf. **sociaal constructivisme**).

Als leerkracht kan je in je onderwijsvak tal van activerende werkvormen inzetten die je leerlingen aanzetten om **met elkaar in gesprek te gaan** over de leerstof. Dit heeft immers tal van voordelen: doordat twee leerlingen meer weten dan één leerling, geef je hun de kans om hun kennis te combineren en te komen tot dieper begrip over de leerstof; je leerlingen zijn op een actieve manier betrokken in de les; ze durven *out of the box* te denken; door de groepsinteractie wordt iedere leerling gestimuleerd en gemotiveerd om deel te nemen aan het gesprek en de opdracht.

Daarbij is het een natuurlijke vorm van **differentiatie**, doordat je leerlingen zich kunnen opstellen als expert en onderling elkaar uitleg kunnen geven indien iets onduidelijk is. Daarbij kan dit ook een meerwaarde zijn voor meertalige leerlingen wanneer je deze toestaat deze uitleg te geven in een gemeenschappelijke taal. Door de leerstof te parafraseren naar de eigen thuistaal, gaan ze al innerlijke vertalingen maken en werken ze zo aan een betere begripsvorming.

Verder is ook voor meertalige leerlingen het op een (inter)actieve manier komen tot kennis cruciaal. Echter, indien hun wordt opgelegd om enkel in het Nederlands te interageren, kan het wel eens gebeuren dat zij uit de boot vallen. Door als leerkracht te werken met **homogene en heterogene groepjes** (beide hebben zijn voor- en nadelen) en hun toe te staan om tijdens het overlegmoment de **interactie te voeren in een gemeenschappelijke taal naar keuze**, zal dit hen een duwtje geven in het leerproces.

Ook hier kan je hen wederom laten grijpen naar tal van **hulpmiddelen** die hen kunnen bijstaan in het verwerven van de inhoud.

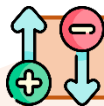
Hieronder volgen drie werkvormen waarbij je – mits een kleine aanpassing – op een laagdrempelige manier kan rekening houden met deze culturele en dus ook talige diversiteit en je je leerlingen toestaat om hun talige repertoires ten volste in te zetten om te komen tot leren.

probleemoplossende discussie (1/2)

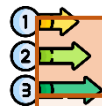
Wat?

Bij een **probleemoplossende discussie** worden je leerlingen aangezet tot productief denken. Ze proberen tot een gezamenlijke oplossing van een probleem te komen en/of ergens een gemeenschappelijke beslissing over te nemen.

Voor- & nadelen

- ✔ Leerlingen worden **gemotiveerd** om mee te doen doordat ze ontdekken dat hun mening op prijs wordt gesteld en dat er naar hen wordt geluisterd.
- ✔ Leerlingen leren hun ideeën/visies te uiten, **beargumenteren en nuanceren**.
- ✔ Leerlingen leren **samenwerken** en elkaars ideeën aan te vullen.
- ✔ Leerlingen gaan beseffen dat **democratie** samenwerken veronderstelt (geven en nemen).
- ⊖ Als de **sfeer niet goed** is, is het niet goed mogelijk om een (goede) discussie te houden.
- ⊖ Wil het (leer)effect van een discussie positief zijn, dan **moeten leerlingen geoefend zijn** in het **goed luisteren** naar en in het **laten uitspreken** van de ander.

Proces

1. Leg als leerkracht het **discussieonderwerp** vast, dit kan ook in samenspraak met de leerlingen.
2. Communiceer over of bepaal samen de groeps-grootte, vorm (homogeen of heterogeen), duur etc. en maak nog verdere **afspraken**.
3. **Presenteer het probleem** – al dan niet in een bepaald format, zoals een casus – en bespreek eerst mogelijke **onduidelijkheden** klassikaal.
4. Laat de leerlingen eerst **individueel brainstormen** over mogelijke oplossingen of een plan van aanpak.
5. Laat ze hierna in **groep** hun oplossingen bespreken en laat ze bij elke oplossing nadenken over de bijhorende voor- en nadelen. Stimuleer hen tot een verdere brainstorm en laat ze elkaar uitdagen door hen aan te sporen verdiepende vragen te stellen.
6. Elk groepje kiest uiteindelijk uit alle aangereikte oplossingen de naar hun mening **beste oplossing** en formuleren **concrete stappen** die nodig zijn om het probleem (daadwerkelijk) op te lossen.
7. Laat de leerlingen **reflecteren** over zowel hun **product** als **proces**: ben ik tevreden met onze oplossing? Hoe verliep de discussie? Is het doel gehaald? ...

Functioneel Meertalig Leren

- Tijdens de **individuele brainstorm** kan je de leerlingen meegeven dat ze hun **gedachten in het klad mogen neerschrijven in hun eigen thuistaal**. Bied ze verder tal van **hulpmiddelen** (jezelf, een woordenboek, tablet, vertalingsprogramma etc.) aan die hen helpen om in een verdere fase hun output in de doeltaal om te zetten.
- Laat tijdens het **overlegmoment** toe dat de leerlingen hun discussie voeren in een **gemeenschappelijke taal naar keuze**, maar geef hen ook aan dat ze op het einde bij de voorstelling van hun eindoplossing dit toelichten in de doeltaal.

Onderwijsvakken

Deze werkvorm kan in elk onderwijsvak ingezet worden waarbij het doel is om te komen tot een **oplossing voor een (authentiek) probleem**. Enkele voorbeelden:

- **Nederlands**: het voeren van een discussie, het formuleren van je mening, het beargumenteren van je mening, naar elkaar luisteren, elkaar laten uitspreken etc. zijn allemaal doelen die belangrijk worden geacht. De les Nederlands is de ideale plek om aan deze vaardigheden en attitudes te werken. Zo kan je tijdens de les een probleemoplossende discussie voeren omtrent een onderwerp naar keuze of gelinkt aan een lesinhoud.
- **Aardrijkskunde**: laat de leerlingen tijdens de les samen discussiëren en brainstormen over de klimaatopwarming. Wat kunnen zij zelf als leerlingen hier concreet aan doen? Wat kan de klas of school doen? Etc.

probleemoplossende discussie (2/2)

Extra's

Enkele mogelijke varianten of extra's voor deze werkvorm:

- **Rapportage via flappen:** laat de leerlingen de resultaten van hun discussie rapporteren op stukken papier. Deze papieren worden uiteindelijk op een goed zichtbare plaats opgehangen, waarna tijdens de klassikale discussie elk groepje zijn oplossing toelicht. Dit hoeft niet per se op een stuk papier, je leerlingen kunnen het ook noteren in een Google Docs-document of dergelijke, waarna je het enkel maar hoeft te projecteren.
- **Carrousseldiscussie:** dit hoeft niet per se te gaan over een bepaald probleem, maar zelfs een stelling volstaat al. Noteer zo op verschillende papieren enkele stellingen, problemen ... en laat individuele leerlingen/groepjes onder elk gegeven iets noteren. Na een afgesproken timing schuiven ze hun blad door en krijgen ze een volgend gegeven. Op het einde volgt er een toelichting en/of einddiscussie.
- **Carrousseldiscussie 2.0:** je kan ook ervoor kiezen om te werken met een format, waarbij de studenten een standpunt moeten innemen (bv. 'eens, oneens' of 'helemaal niet akkoord, niet akkoord, akkoord of helemaal akkoord').
- **Viskommethode:** voordat er een klassikale discussie plaatsvindt, worden er nieuwe groepjes gemaakt waarbij elke nieuwe groep iemand bevat van alle eerste groepjes. In deze nieuwe groepjes halen ze hetgeen aan wat er in hun groep werd besproken alvorens ze opnieuw samen tot een eensluidende mening komen.
- Pak de brainstormfase, zowel individueel als in groep, op een overzichtelijke manier aan. Laat de leerlingen werken met een **placemat**, waarbij ze eerst individueel hun mogelijke oplossingen en plan van aanpak noteren om dan in het midden tijdens de groepsdiscussie de naar voren geschoven oplossing neer te schrijven. Je kan hen ook laten werken met een turf- of visueel stelsysteem.
- Je kan ook elke leerling een **bepaalde rol** toekennen tijdens de gezamenlijke discussie: gesprekleider, tijdsbewaker, notulist etc. Geef hen hierbij ook wel nog aan dat ze hun eigen oplossing nog steeds naar voren moeten schuiven.

expertgroepen

Wat?

Wanneer je als leerkracht een bepaalde lesinhoud hebt die je kan opdelen in bijvoorbeeld vijf – min of meer – gelijkwaardige delen, kan het interessant zijn om te werken met **expertgroepen**. Hierbij wordt een leerling expert in een bepaalde leerinhoud en dient hij deze inhoud aan de hand van een format (samenvatting, mindmap ...) in een latere fase zo goed mogelijk te expliciteren aan klasgenoten.

Voor- & nadelen

- ✔ Je leerlingen leren een **(schematische) voorstelling** maken van verschillende bijlagen binnen een bepaalde tijdslimiet.
- ✔ Door tijdens de expertgroepen hun toelichting reeds eens te **oefenen** en hierop **feedback** krijgen, zijn ze **extra voorbereid** wanneer ze in de nieuwe groepjes hun onderdeel moeten toelichten.
- ✔ Je leerlingen krijgen een bepaalde **verantwoordelijkheid** om hun onderdeel zo goed mogelijk toe te lichten.
- ✖ De kwaliteit van de toelichting in de tweede groep hangt onder ander af van de **grondigheid** van de samenvatting, mindmap of eender welk gebruikt **format**.
- ✖ Niet elke leerling is even **spreekvaardig**.

Proces

1. Deel het onderwerp op in **behapbare onderdelen**. Reik elk groepje ook een **breed aanbod van materiaal** aan: video's, luisterfragment, geschreven bronnen, afbeeldingen etc.
2. **Leid het onderwerp in**.
3. Verdeel je leerlingen in verschillende **groepjes** (al dan niet reeds vooraf gekozen, homogeen of heterogeen) en maak nog enkele **afspraken** omtrent de timing, te gebruiken format etc.
4. Laat je leerlingen **eerst individueel** alle nodige bijlagen doornemen en een eigen verwerking hiervan maken.
5. Geef elke expertgroep hierna de tijd om hun toelichting van hun onderdeel **aan elkaar te presenteren**, waarbij ze **feedback** krijgen van elkaar.
6. Vorm **nieuwe groepjes** waarbij alle onderdelen bij elkaar worden gebundeld en laat ze één voor één – en desnoods in de juiste volgorde – hun **expertise delen**.

Functioneel Meertalig Leren

- Tijdens de **individuele verwerking** van alle bijlagen kan je je leerlingen toelaten om dit **neer te schrijven in de eigen thuistaal**. Tijdens de toelichting in de expertgroep als tweede groep moeten ze dit wel in de doeltaal doen. Daarbij kunnen ze elkaar ook **vragen stellen in een gemeenschappelijke taal** om moeilijke woorden, onduidelijkheden en dergelijke toe te lichten. Voorzie hierbij ook **hulpmiddelen** (jezelf, een woordenboek, tablet, vertalingsprogramma etc.) die hen helpen om in een verdere fase hun output in de doeltaal om te zetten.
- Gedurende de **toelichting** op basis van hun format in de expertgroep kan je hen aangeven dat ze feedback en andere suggesties mogen **verwoorden in de thuistaal**.
- **Loop tijdens deze werkvorm als leerkracht rond en vraag bij elk groepje in de doeltaal op regelmatige basis na waarmee ze nu bezig zijn**. Op deze manier weet je of je leerlingen al dan niet met de opdracht bezig zijn én oefenen ze al om hetgeen wat ze aan het bespreken zijn in de thuistaal om te zetten in de doeltaal.

Onderwijsvakken

Deze werkvorm kan in elk onderwijsvak ingezet worden waarbij je **jouw leerinhoud kan opdelen in verschillende delen**. Enkele voorbeelden:

- **Geschiedenis**: tijdens de les over de verschillende staatsvormen in het oude Athene, kan je de klas opdelen in verschillende groepen: oligarchie, democratie, monarchie, aristocratie en tirannie.
- **Aardrijkskunde**: in de les over de verschillende bodemsoorten in België (of de wereld) kan je verschillende groepjes expertise laten opdoen over een bepaalde bodemsoort: klei, zand, zandleem en leem.

Extra's

Enkele mogelijke varianten of extra's voor deze werkvorm:

- **Groepsonderzoek**: bij deze variant is elk groepje verantwoordelijk voor de uitwerking van een deelaspect van een algemene vraagstelling. Uiteindelijk wordt alles gebundeld tot één eindproduct voor de volledige klas, waarna elk groepje een presentatie geeft over hun specifieke product.

muurkrant

Wat?

Een **muurkrant** is een geschreven of getekende, op een muur geplakte krant, waarbij een bepaald probleem of onderwerp aan anderen kenbaar wordt gemaakt. Foto's tekeningen, schema's, krantenknipsels, slagzinnen en verslagen, verlevendigen het geheel.

Proces

1. **Leid de werkvorm in** en bespreek enkele **voorbeelden** van muurkranten. Je kan het hierbij ook onder andere hebben over de geschiedenis, vorm, inhoud en het doel van kranten en enkele nationale en internationale kranten (ook uit minder bekende landen) aanhalen.
2. Haal een **thema of probleem** aan voor de muurkrant van jouw klas of bepaal dit samen met jouw leerlingen.
3. Maak enkele **afspraken**: groepjesvorming (homogeen of heterogeen), groepsgrootte, aantal elementen voor de muurkrant per groepje, welk groepje neemt welk onderwerp voor zijn rekening?, omtrent de vorm (aansprekende titel, gebruik van afbeeldingen ...), plaats van de muurkrant etc.
4. Laat elk groepje aan zijn specifieke (sub)krant **werken**. Geef hen eventueel een **kader met hulpvragen** dat kan dienen als houvast bij het opstellen van hun krant: wordt het probleem/thema duidelijk omschreven?, worden er voldoende feiten naar voren geschoven?, welke meningen kunnen worden gegeven?, is er een oplossing die voorgesteld kan worden? Etc.
5. **Hang de kranten op** en laat elk groepje zijn onderdeel **toelichten**.

Functioneel Meertalig Leren

- Tijdens stap 1 van deze werkvorm kan je verschillende, zowel **gerenommeerde** (bv. The Time – VS) als **minder bekende kranten** (The Chronicle – Ghana) als voorbeeld geven. Je kan ook polsen bij je (meertalige) leerlingen of ze **zelf nog voorbeelden van nationale kranten kennen**.
- Wanneer je leerlingen in **groepjes** zich inlezen in hun onderwerp, hun teksten uitschrijven etc. kan je hen meegeven dat ze tijdens dit groepsproces mogen **overleggen in een gemeenschappelijke taal**. Het eindproduct moet wel in de doeltaal zijn. Wanneer de groepsactiviteit plaatsvindt tijdens de les, kan je als **leerkracht optreden als begeleider** en het proces bewaken door bij elk groepje eens af te toetsen in de doeltaal.
- Indien ze in een **groepje** de taken duidelijk verdelen, kan je je meertalige leerlingen aangeven dat ze tijdens de **voorbereiding** hun onderdeel eerst in het klad **in de thuistaal mogen neerschrijven**. Spoor hen hierbij ook aan om **bronnen** (tekst, afbeeldingen, cartoons etc.) **in de thuistaal** of een andere taal te gebruiken.

Onderwijsvakken

Deze werkvorm kan in elk onderwijsvak ingezet worden waarbij voor een bepaalde leerinhoud al dan niet een **probleem** naar voren komt en je leerlingen in groepjes hieromtrent een (**kleinschalig, probleemoplossend**) **onderzoek** kunnen voeren. Enkele voorbeelden:

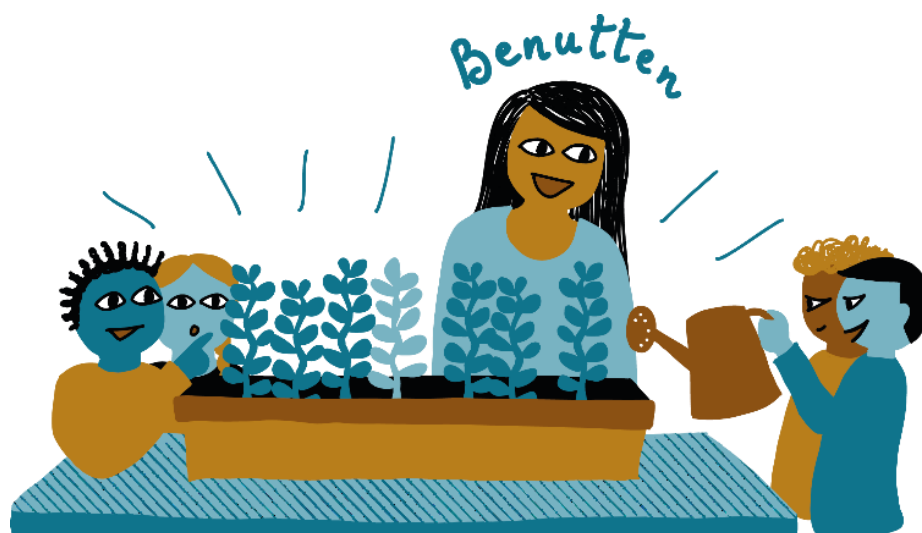
- **Aardrijkskunde**: omtrent het thema 'klimaatopwarming' kunnen je leerlingen zich toespitsen op verschillende problemen alsook oplossingen.
- **Economie**: thema's zoals de bankencrisissen of inflaties kunnen dieper worden verwerkt door je leerlingen hier een muurkrant (of collage – zie 'Extra's') over op te laten stellen.

Extra's

Enkele mogelijke varianten of extra's voor deze werkvorm:

- **Collage**: een collage is een verzameling van (opgeplakte) beelden, teksten of voorwerpen die een boodschap visueel weergeven of een bepaalde gedachte/opvatting vormgeven. Dit hoeft dus niet per se tot doel te hebben een probleem weer te geven en oplossingen te zoeken, maar kan breder getrokken worden, ook qua vorm. Ga je bijvoorbeeld voor een **tekstcollage** met allerlei teksten of voor een **fotocollage**, waarin het thema visueel wordt toegelicht aan de hand van foto's? Deze werkvorm/variant is zeer rekbaar en kan hierdoor in veel onderwijsvakken ingezet worden op kleine of grote schaal.
- **Groepsonderzoek**: bij deze variant is elk groepje verantwoordelijk voor de uitwerking van een deelaspect van een algemene vraagstelling. Uiteindelijk wordt alles gebundeld tot één eindproduct voor de volledige klas, waarna elke groepje een presentatie geeft over hun specifieke product. In lijn met de muurkrant kan dit op eenzelfde manier tentoongesteld worden: op één doorlopend canvas waarop alle werken van de groepjes samengebundeld staan.

Op de tafel bij de leerkracht staan er verschillende plantjes tentoongesteld in één grote bloembak. Ze besluit om deze samen met de leerlingen te onderhouden en ze allemaal te laten floreren, zij aan zij.

Bij 'benutten' zet je als leerkracht de talige diversiteit – en dus de thuistaal – in als didactisch kapitaal. Je doet dan met andere woorden aan **Functioneel Meertalig Leren (FML)**. De thuistaal dient dan als hefboom tot leren van én in het Nederlands. Deze kan dan ingezet worden bijvoorbeeld bij individuele opdrachten of tijdens interactiemomenten om elkaar te ondersteunen en dus ook bij groepsopdrachten.

Voor dit profiel werden er twee tools ontwikkeld, een **oefening** en een **bingo**, beide waarbij **FML** centraal staat. Echter, neem ook zeker eens een kijkje naar de tools bij de overige profielen. Ook voor de andere profielen kan het een meerwaarde zijn om de tools die onder dit profiel behoren eens door te nemen en te nuttigen.

a) [Tool 7 – Oefening: FML in jouw les](#)

Bij deze oefening willen we je aanzetten om terug te denken aan een bepaalde lessituatie of werkvorm waarin het volgens jou mogelijk lijkt om FML te integreren. We geven je hierbij twee voorbeelden ter inspiratie, maar hopen hierbij dat we jou kunnen aanzetten om een eerste kleine stap te zetten richting het benutten van die talige diversiteit en om dus ook vertrouwd te geraken met FML.

b) [Tool 8 – Bingo FML](#)

Aan de hand van deze bingo kan je op een laagdrempelige manier je collega's aansporen om de aanwezige talige diversiteit te benutten. Door met elkaar deze bingo te spelen, daag je elkaar immers uit om creatief aan de slag te gaan met de culturele en talige diversiteit en creëer je *bottom-up* een draagvlak voor de rest van jouw school.

Wie weet plant je ook op deze manier een zaadje voor een **open en constructief talenbeleid**, een talenbeleid waarin alle talen en taalvariëteiten als gelijkwaardig worden aanzien.

Tool 7 – Oefening: FML in jouw les

Inleiding

Als leerkracht kan je ervoor kiezen om naast het erkennen en waarderen van de talige diversiteit je leerlingen hun talige repertoires ook te laten inzetten als steiger om tot leren in het Nederlands te komen en dus ook om nieuwe leerinhouden te verwerven. Deze aanpak heet **Functioneel Meertalig Leren (FML)**¹³ en kan door jou als leerkracht ingezet worden in tal van formele lessituaties. Enkele voorbeelden:

- Tijdens de les kan je je leerlingen toestaan dat ze iets aan elkaar uitleggen in de thuistaal als een instructie niet duidelijk is of wanneer ze een bepaalde vakterm niet goed begrijpen.
- Bij een individuele opdracht laat je hen toe – indien ze dit nodig achten – dat ze eerst hun gedachten neerschrijven in hun thuistaal alvorens deze om te zetten in het Nederlands.
- Bij groepsopdrachten laat je hen toe om als groep zaken voor te bereiden en te overleggen in een gemeenschappelijke taal om de inhoud goed onder de knie te krijgen.

Hierbij is het als leerkracht helemaal niet nodig om al de thuistalen van jouw leerlingen te beheersen. Je hoeft daarbij ook geen grote wijzigingen door te voeren in je les, curriculum of schoolorganisatie. Het gaat immers vaak over kleine en makkelijk te integreren acties of instructies die je perfect kan toepassen bij eender welke opdracht of op eender welk moment.

Door enerzijds de verschillende talige repertoires van jouw leerlingen te erkennen en waarderen en anderzijds hen deze te laten inzetten in het lesgebeuren, leer je hen omgaan met de aanwezige talige diversiteit in jouw klas.

Tool

Bij deze tool is het de bedoeling dat je terugdenkt aan een voorgaande lessituatie waarin het volgens jou mogelijk lijkt om FML te integreren. We geven je hierbij twee voorbeelden die kunnen dienen ter inspiratie: één uit de les geschiedenis en één uit de les Nederlands. Door middel van deze **oefening** willen we jou als leerkracht overtuigen om een eerste stap te zetten richting het integreren van FML in jouw klasgebeuren. Belangrijk hierbij is om eerst kleine stappen te ondernemen en jezelf vertrouwd te maken met deze aanpak. Bevraag hierna je leerlingen ook naar hun ervaringen met deze aanpak en durf in een volgende fase FML in te zetten in andere lessituaties.

¹³ Van Avermaet, P. & Sierens, S. (2010). Taaldiversiteit in het onderwijs: van meertalig onderwijs naar functioneel veeltalig leren. In Piet Van Avermaet, K. Van den Branden, & L. Heylen (Eds.), *Goed gegokt? Reflecties op twintig jaar gelijke-onderwijskansenbeleid in Vlaanderen* (pp. 45–64). Antwerpen: Garant Uitgevers.

Voorbeeld 1 – De Griekse beeldhouwkunst (geschiedenis)

De originele les

Onderwijsvak	Geschiedenis
Randinformatie	Klas: 1 ^e graad – 2 ^e moderne
Lesonderwerp	De Griekse beeldhouwkunst
Situatie	<p>Om deze les in te leiden liet ik de leerlingen een mix zien van oude Griekse beeldhouwwerken uit de verschillende tijdsperiodes (Archaïsche, Klassieke en Hellenistische periode) en hedendaagse beeldhouwwerken. Hierbij gaf ik de instructie om per twee de oude beeldhouwwerken eruit te halen.</p> <p>Na dit klassikaal te bespreken, gaf ik hen per twee een werkblaadje waarop de verschillende oude beeldhouwwerken staan, zonder enige verdere informatie. Ik gaf hun vervolgens de instructie om zelf te brainstormen over de specifieke kenmerken van de beeldhouwkunst alsook deze te plaatsen in één van de drie bovengenoemde periodes.</p> <p>Tot slot verbeterden we klassikaal het werkblaadje.</p>

De herwerkte les

Onderwijsvak	Geschiedenis
Randinformatie	Klas: 1 ^e graad – 2 ^e moderne
Lesonderwerp	De Griekse beeldhouwkunst
Situatie met FML	<p>Tijdens de creatieve instap laat ik de leerlingen toe om tijdens het overleg met zijn of haar buur gebruik te maken van eender welk talig repertoire.</p> <p>Na het klassikaal overlopen van deze beeldhouwwerken, laat ik hen vervolgens ook toe om tijdens hun duo-opdracht een talig repertoire naar keuze in te zetten. Ze kunnen tijdens de opdracht mijn hulp inschakelen, maar ik zal ook enkele extra hulpmiddelen voorzien, zoals een woordenboek of een laptop met een vertaalprogramma. Ik geef hen hierbij de bijkomende instructie om hun output op het werkblaadje in het Nederlands te schrijven. Daarbij zal ik tijdens de opdracht ook rondlopen en af en toe in het Nederlands polsen naar hun leerproces. Op deze manier zal ik kunnen nagaan hoe ver ze staan met de opdracht en of alles duidelijk is.</p>

Voorbeeld 2 – Presenteren: een weekend in het leven van ... (Nederlands)

De originele les

Onderwijsvak	Nederlands
Randinformatie	Klas: 1 ^e graad – 2 ^e Beroepsvoorbereidend leerjaar
Lesonderwerp	Presenteren: een weekend in het leven van ...
Situatie	Ik had mijn leerlingen de opdracht gegeven om een presentatie te geven over iemand uit de directe omgeving met als titel 'een weekend in het leven van ...'. Samen met mijn leerlingen had ik dan eerst een interviewleidraad opgesteld aangezien ze voor deze korte spreekoefening iemand moesten interviewen uit de directe omgeving, bijvoorbeeld de buurman, oma etc. over hoe deze persoon zijn weekend er meestal uitziet. Dit interview moesten ze opnemen voor zichzelf, omdat ze dan deze info vervolgens moeten presenteren. Op welke manier dat ze deze presentatie gaven, daar liet ik hen volledig vrij in.

De herwerkte les

Onderwijsvak	Nederlands
Randinformatie	Klas: 1 ^e graad – 2 ^e Beroepsvoorbereidend leerjaar
Lesonderwerp	Presenteren: in het leven van ...
Situatie met FML	Voor het interview zal ik de leerlingen meegeven dat ze hun interview gerust in een taal mogen voeren die zowel de leerling als de geïnterviewde beiden – vlot – spreken. Ze moeten dit interview dus niet in het Nederlands afleggen. Wanneer ze hun korte spreekoefeningen geven vooraan in de klas, dan moet dit wel in het Nederlands zijn.

Nu is het aan jou!

Vorm op een gelijkaardige wijze – al dan niet aan de hand van hetzelfde sjabloon – een reeds gegeven les(situatie) om naar een situatie waarin je je leerlingen toestaat om hun thuistaal – of een ander talige repertoire naar keuze – in te zetten tijdens het leerproces.

De originele les

Onderwijsvak	
Randinformatie	
Lesonderwerp	
Situatie	

De herwerkte les

Onderwijsvak	
Randinformatie	
Lesonderwerp	
Situatie met FML	

Tool 8 – Bingo FML

Inleiding

Functioneel Meertalig Leren (FML) is een innovatieve aanpak waarbij je als leerkracht de leerlingen toestaat om hun talige repertoires op een functionele manier in te zetten om zo hun leerproces te bevorderen. Echter, (onderwijskundige) innovaties worden niet altijd even snel aanvaard en hebben één of meerdere trekkers en/of gebruikers nodig om sceptischere collega's te overtuigen de innovatie toch een kans te geven.

Tool

Door middel van deze tool, een **bingo**¹⁴, kan je op een laagdrempelige manier je collega's aanzetten om zich te verdiepen in FML en dit uiteindelijk ook zelf uit te proberen en – op lange termijn – te integreren in de eigen klaspraktijk. Op deze manier trek je meer leerkrachten in het verhaal van FML, daag je elkaar uit om creatief aan de slag te gaan met de culturele en talige diversiteit en creëer je *bottom-up* een draagvlak voor de rest van jouw school.

De onderstaande bingo bevat twintig uitdagingen die toepasbaar zijn in verschillende (les)situaties. Motiveer je collega's, zowel zij die reeds gekend zijn met het concept FML als zij die dit nog niet kennen, om hieraan deel te nemen en verwoord op een objectieve manier waarom je FML hanteert in jouw klas: Wat is je drijfveer om deze aanpak te hanteren? Wat zijn de positieve effecten bij de leerlingen? Welke positieve effecten zie je bij jezelf? Welke positieve ervaringen heb je al gehad/beoog je te hebben met FML? ... Motiveer hierna elkaar om met behulp van de bingo twintig scenario's uit te proberen waarbij je FML centraal stelt. Haal hierbij je competitieve kantje naar boven en spreek een prijs af voor de persoon die als eerste alle twintig scenario's heeft voltooid.

Indien jij of jouw collega's het liever op een rustige manier aanpakken, kan je ervoor opteren om het spelelement te laten wegvallen en te werken met een (online) systeem. Spreek bijvoorbeeld een kleurencode af (leerkracht A = blauw, leerkracht B = rood ...) en zet bij elk scenario een kruisje indien jij dit hebt gedaan. Spoor elkaar ook aan om zoveel mogelijk scenario's uit te proberen.

¹⁴ Deze bingo is grotendeels gebaseerd op de 'Meertalige bingo':
Meertaligheid.be. (s.d.). *Meertalige Bingo*. <https://meertaligheid.be/content/3-materiaal/20210502-functioneel-meertalig-leren-in-de-praktijk-drie-posters-voor-in-de-klas/bingo-poster.pdf>

Laat leerlingen elkaar begroeten in hun thuistaal of een taal naar keuze.	Laat je leerlingen een zinnetje in hun taal of dialect voorbereiden over de les en zoek naar gelijkenissen in woorden en – eventueel – grammatica.	Zoek informatie op over FML: Wat houdt het in? Welke positieve effecten heeft het op de leerlingen? Wat zijn de randvoorwaarden? ...	Daag je leerlingen uit om de kerngedachte van de les in zoveel mogelijk talen om te zetten.	Vergelijk met de leerlingen de manier waarop jullie in verschillende situaties spreken. Wanneer welke taal? Formele of informele aanspreking? Aanspreking met 'u' of 'je'?
Ga met jouw collega's in gesprek over FML: Overwegen zij om dit toe te passen? Waarom wel of niet? Wat hebben ze (nog) nodig om die stap te zetten? Hebben ze een concreet lesvoorbeeld waarbij FML hebben toegepast?	Vraag je leerlingen om (bv. op gedichtendag) enkele regels of een volledig stuk poëzie uit hun thuistaal voor te dragen. Geef tips waar ze gedichten kunnen vinden.	Feliciteer iemand met zijn verjaardag in een andere taal. Extra moeilijkheid: durf hierbij te gaan voor minder gekende talen!	Laat de leerlingen hun idool voorstellen. Extra moeilijkheid: geen Engelstalige idolen of sprekers van Standaardnederlands! Dialectsprekers mogen wel.	Observeer een of meerdere lessen van een collega waarin deze FML toepast tijdens het lesgebeuren.
Begroet elke klas die je vandaag ziet in een andere taal, geen Nederlands! Hola! Witam! 你好! Здравствуй! சீர்தரண!	Ga met je leerlingen in gesprek over hun culturele en talige achtergrond om zo onder andere de meertaligheid in de klas in kaart te brengen.	Sta bij een toets toe dat leerlingen de vragen vertalen naar hun thuistaal met behulp van een woordenboek. Ook mogen ze hulp (van de leerkracht) inschakelen indien ze een woord niet kennen in het Nederlands. Niet voor taalvakken!	Brainstorm samen met een (vak)collega over hoe je FML kan inzetten in de eigen klaspraktijk. Extra moeilijkheid: ontwerp samen een lesscenario waarin FML zit geïntegreerd.	Laat je leerlingen leerstof aan elkaar uitleggen in een andere taal wanneer een leerling iets niet begrijpt. Het internet kan een hulpbieden wanneer klasgenoten niet kunnen helpen.
Benadruk de kernbegrippen van een les of hoofdstuk door die in details van leerlingen te zeggen.	Ontrafel de etymologie van een moeilijk woord met de hulp van een leerling die de oorsprong kent. Zoek eventueel ook op het internet!	Een leerling kent een woord niet in het Nederlands, maar zegt het in zijn thuistaal. Laat het daarna ook de andere leerlingen in hun taal (en dialect) zeggen.	Benadruk het meertalige karakter van de wetenschappers, auteurs, historische figuren uit de les door hun beroemde werk ook in de oorspronkelijke taal te vermelden.	Gebruik zowel artikels uit Belgische kranten als uit kranten uit andere regio's om de onderwerpen uit de les breder tekaderen.

Afsluiter

We hopen dat dit pakketje jou als leerkracht – in welk stadium dan ook – kan ondersteunen in het leren omgaan met de talige diversiteit in jouw school en klas. Door enerzijds de talige repertoires van jouw leerlingen te erkennen, waarderen en zichtbaar te maken en anderzijds deze te benutten in jouw klaspraktijk zet je volgens ons stappen in de goede richting.

Wie weet plant je ook door Functioneel Meertalig Leren in te zetten in jouw lessen en te praten over deze aanpak met jouw collega's een zaadje voor een open en constructief talenbeleid, een talenbeleid waarin alle talen en taalvariëteiten als gelijkwaardig worden aanzien.

“Language is the road map of a culture. It tells you where its people come from and where they are going.”

– *Rita Mae Brown*

Meer weten?

Wil je graag nog meer te weten komen over thema's zoals meertaligheid en taalverwerving? Neem dan zeker een kijkje op één van de volgende **websites** en laat je inspireren door de schatten aan info en materiaal die er te vinden zijn op het wereldwijde web!

De meeste weblinks die hieronder staan opgelijst, kan je overigens ook vinden op één van de weergegeven websites.

Websites

- [Brusselvoltaal.be](#) – Deze online omgeving stelt zichzelf voor als een toegangspoort naar informatie over en ondersteuning bij meertaligheid. Je kan er tal van info en materiaal vinden die je als leerkracht kan inspireren om met de aanwezige talige diversiteit aan de slag te gaan.
- [Meertaligheid.be](#) – Deze website wil de meerwaarde van meertaligheid bij kinderen en jongeren in de verf zetten. Je vindt er tal van info en materiaal – o.a. gebaseerd op recente wetenschappelijke studies en inzichten – om meertaligheid in jouw klas een plaats te geven.
- [Meertalig.nl](#) – Op deze website vind je betrouwbare, heldere informatie: over de 'basics' van meertalig opvoeden alsook extra links boeken, artikelen, sites en blogs die vaak worden aangevuld.
- [Metrotaal.be](#) – Deze website wil basisscholen en hun begeleiders inspireren en professionaliseren bij het werken aan een open talenbeleid waar alle talen 'thuis' mogen zijn.
- [Onderwijscentrum Gent](#) – Onderwijscentrum Gent helpt scholen om de diversiteit in de Gentse stedelijke samenleving als een hefboom in te zetten. Bijgevolg vind je op hun website tal van info en tools over o.a. meertaligheid en Functioneel Meertalig leren.

Meertaligheid

- [Hoe meertalig is Vlaanderen?](#) – Recente cijfers die aantonen hoe de talige diversiteit in Vlaanderen sterk toeneemt.
- [Hoe meertalig ben jij?](#) – Korte toelichting van het begrip 'meertaligheid'.
- [Waarom zouden we niet inzetten op meertaligheid?](#) – Een weergave van enkele bezorgdheden die circuleren bij leerkrachten omtrent het inzetten van meertaligheid in de klas. Deze bezorgdheden worden in dit document gecounterd met resultaten van recent onderzoek.
- [De \(cognitieve\) meerwaarde van meertaligheid](#) – Onvolledige opsomming van de (cognitieve) voordelen van een 'meertalig brein'.
- [Talige repertoires](#) – Korte toelichting van het begrip 'talige repertoires'.
- [Meertaligheid stimuleren in de vrije tijd](#) – Dit document bevat tal van tips om bv. meertalige kinderen hun taalgebruik in de vrije tijd te stimuleren of om ze te motiveren om Nederlands te leren.
- [Taalvaardigheid \(breed\) evalueren](#) – Een overzicht van wat 'breed evalueren' inhoudt en waarom dit zo belangrijk is.
- [Iedereen is \(een beetje\) meertalig'](#) – Eén van de drie animatieclips over meertaligheid. De eerste video gaat over het begrip 'meertaligheid' en over hoe je dit thema bespreekbaar kan maken.

- [‘Een meertalige mengelmooies in je hoofd?’](#) – Eén van de drie animatieclips over meertaligheid. In de derde video zoomen ze in op het hoofd van een meertalig kind, met als doel om de wisselwerking tussen de twee talen in het hoofd van meertalige kinderen te laten zien.
- [‘TEDxFlanders: Meertaligheid in ons onderwijs’](#) – Een TEDxTalk gegeven door Piet Van Avermaet, directeur aan het Steunpunt Diversiteit & Leren en docent ‘multiculturalisme studies’, ‘meertaligheid in onderwijs’ en ‘taalbeleid’ aan de Faculteit Letteren en Wijsbegeerte van de UGent.

Taalverwerving

- [Waarom is de moedertaal zo belangrijk?](#) – Een korte toelichting van het ijsbergmodel van Jim Cummins, dat aantoont dat bij het aanleren van een tweede taal het gebruik van de eerste taal deze taalverwerving niet in de weg staat.
- [Meertalige taalverwerving](#) – Een omschrijving van de twee taalverwervingsprocessen die meertalige jongeren kunnen doorlopen bij het verwerven van een nieuwe taal.
- [Problematische taalverwerving](#) – In dit document vind je een korte omschrijving van enkele situaties in een meertalige taalverwerving die op het eerste gezicht problematisch lijken, maar feitelijk normale verschijnselen zijn.
- [‘Meertalig opgroeien’](#) – Eén van de drie animatieclips over meertaligheid. In deze tweede clip laten ze zien hoe het is om als meertalig kind op te groeien en welke voor- en nadelen dit met zich meebrengt.
- [‘Terms to know: BICS and CALP’](#) – Een toelichting van de begrippen BICS (Basic Interpersonal Communication Skills), ook gekend als de alledaagse vaardigheden, en CALP (Cognitive Academic Language Proficiency), ook wel schoolse vaardigheden genoemd.

Gebruik van de T1 in de klas: voordelen

- [Voordelen voor àlle leerlingen](#) – Een toelichting van de voordelen, zowel cognitief als niet-cognitief, voor al jouw leerlingen indien je op een positieve manier omgaat met de meertaligheid in jouw klas.
- [Voordeel: Thuis taal als sociaal-emotionele factor](#) – Een omschrijving van de voordelen van het waarderen van de thuis taal van jouw leerlingen op hun welbevinden.
- [Voordeel: Thuis taal als steiger voor het leren](#) – Een toelichting waarom het inzetten op de thuis taal van jouw leerlingen werkt als steiger voor hun leren.
- [Voordeel: Thuis taal in contact met ouders](#) – De voordelen die het positief waarderen en benutten van de thuis talen van jouw leerlingen met zich meebrengt voor de ouders hun betrokkenheid.
- [‘Hebben meertalige kinderen een slechter rapport?’](#) – Een lezing van professor Orhan Agirdag, pedagogische wetenschapper aan de KU Leuven en docent aan de Universiteit van Amsterdam over het presteren van meertalige leerlingen.

Talensensibilisering

- [Talensensibilisering](#) – Een omschrijving van het concept talensensibilisering, wat het doel hiervan is alsook hoe je dit kan verwezenlijken aan de hand van kleine acties.

- [Leerlingenbevraging 'Talige achtergrond'](#) – Een voorbeeldgids opgesteld door een leerkracht die je kan ondersteunen bij het bevragen van je leerlingen achter hun talige achtergrond.
- [Talenposter](#) – Een wegwijzer om samen met jouw leerlingen een talenpaspoort op te stellen.

Functioneel Meertalig Leren

- [Functioneel Meertalig Leren in het secundair onderwijs](#) – Op deze inleidende pagina van het Onderwijscentrum Gent kan je doorklikken naar tal van andere pagina's over Functioneel Meertalig Leren.
- [Functioneel Meertalig Leren](#) – Een toelichting van het concept 'Functioneel Meertalig Leren (FML)'.
- [Functioneel Meertalig Leren: Wat is het en hoe begin je eraan?](#) – Een toelichting van het concept 'Functioneel Meertalig Leren (FML)'.
- [Kijkwijzer: Functioneel Meertalig Leren in het secundair onderwijs](#) – Dit document geeft zes acties weer om FML in te zetten in jouw klas.
- [Checklist kritische succesfactoren Functioneel Meertalig Leren](#) – Een weergave van enkele kritische factoren waarmee je als leerkracht rekening moet houden bij het inzetten van de thuistalen van jouw leerlingen.
- [Checklist Functioneel Meertalig Leren in het secundair onderwijs](#) – Tien tips om FML te integreren in jouw klaspraktijk en op school.
- [Call to action](#) – Een opsomming van voorbeelden van hoe je FML kan inzetten in jouw klaspraktijk.
- ['The importance of ELL Strategies – Immersion'](#) – Een *short film* die aangeeft waarom het zo belangrijk is voor leerkrachten om strategieën te gebruiken om de academische taal te ondersteunen bij nieuwkomers bij verschillende onderwijsvakken.

Bibliografie

- Brussel Vol Taal. (s.d.). *Talige diversiteit op school - Hoe staan de leerkrachten in onze school tegenover de talige diversiteit?* https://www.brusselvoltaal.be/sites/brusselvoltaal/files/2020-12/201012_OCB_TAAALVAARDIG_finaal.pdf
- Celeste, L., Baysu, G., Phalet, K., Meeussen, L., & Kende, J. (2019). Can School Diversity Policies Reduce Belonging and Achievement Gaps Between Minority and Majority Youth? Multiculturalism, Colorblindness, and Assimilationism Assessed. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 45(11), 1603–1618. <https://doi.org/10.1177/0146167219838577>
- Cummins, J. (1981). Empirical and Theoretical Underpinnings of Bilingual Education. *The Journal of Education*, 163(1), 16–29. <http://www.jstor.org/stable/42772934>
- Cummins, J. (2001). Bilingual Children 's Mother Tongue: Why Is It Important for Education ? Jim Cummins University of Toronto. *Sprogforum*, 7(19), 15–20. <http://www.iteachilearn.com/cummins/mother.htm>
- De Backer F., Slembrouck S., Van Avermaet P. (2020) Language Passports: The Multilayered Linguistic Repertoires of Multilingual Pupils in Flanders, Belgium. In: Brunn S., Kehrein R. (eds) Handbook of the Changing World Language Map. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-02438-3_161
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2012). Self-determination theory. In P. A. M. Van Lange, A. W. Kruglanski, & E. T. Higgins (Eds.), *Handbook of theories of social psychology* (pp. 416–436). Sage Publications Ltd. <https://doi.org/10.4135/9781446249215.n21>
- Evertson, C. M., & Weinstein, C. S. (2013). *Handbook of Classroom Management*. Taylor & Francis.
- Grommen, S. (2019, 14 mei). *Onderzoek toont aan: scholen met oog voor diversiteit doen prestatiekloof tussen leerlingen krimpen*. VRT NWS. https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2019/05/13/onderzoek-diversiteit-en-schoolprestaties/?fbclid=IwAR2HkXzrTebTuijZ_Y9_01n4KbCmGjtdjH2jxjLAPQpIW073bkD60iecEsA
- Hoogeveen, P., & Winkels, J. (2014). *Het didactische werkvormenboek* (11de editie). Koninklijke Van Gorcum.
- Meertaligheid.be. (s.d.-a). *Meertalige Bingo*. <https://meertaligheid.be/content/3-materiaal/20210502-functioneel-meertalig-leren-in-de-praktijk-drie-posters-voor-in-de-klas/bingo-poster.pdf>
- Meertaligheid.be. (s.d.-b). *Talensensibilisering*. <https://meertaligheid.be/assets/pdf/talensensibilisering.pdf>
- Onderwijscentrum Gent. (z.d.). *Functioneel meertalig leren in het secundair onderwijs*. Stad Gent. <https://stad.gent/nl/onderwijscentrum-gent/meertaligheid-en-talensensibilisering/functioneel-meertalig-leren-het-secundair-onderwijs>
- Ramaut, G., Sierens, S., Bultynck, K., Van Avermaet, P., Slembrouck, S., Van Gorp, K., & Verhelst, M. (2013). Evaluatieonderzoek van het project “Thuis taal in onderwijs” (2009-2012): eindrapport maart 2013. Gent: Steunpunt Diversiteit & Leren, Universiteit Gent.
- Redant, G. (2015). *Doeltreffend klasbeheer. Effectief omgaan met de klasgroep*. Garant.
- Struyf, E., & Verbeeck, G. (2017). *Regisseeer je klas* (1ste editie). Pelckmans Pro.

Van Avermaet, P. & Sierens, S. (2010). Taaldiversiteit in het onderwijs: van meertalig onderwijs naar functioneel veeltalig leren. In Piet Van Avermaet, K. Van den Branden, & L. Heylen (Eds.), *Goed gegokt? Reflecties op twintig jaar gelijke-onderwijskansenbeleid in Vlaanderen* (pp. 45–64). Antwerpen: Garant Uitgevers.

Van Praag, L., Agirdag, O., Van Avermaet, P., & Van Houtte, M. (2017). De meerwaarde van de thuishalen van leerlingen in praktijk omgezet : het Validiv-project in het kort. In O. Agirdag & E.-R. Kambel (Eds.), *Meertaligheid en onderwijs : Nederlands plus* (pp. 66–78). Amsterdam: Boom Uitgevers. <https://core.ac.uk/download/pdf/157815214.pdf>

Vernimmen, J. (2021). “Streektaal is onderwijstaal”: de ruimte voor thuis- of moedertalen op school in het licht van de taalwetgeving en de grondwettelijke taalvrijheid. *Tijdschrift voor Onderwijsrecht en Onderwijsbeleid*, 5, 468–479.